

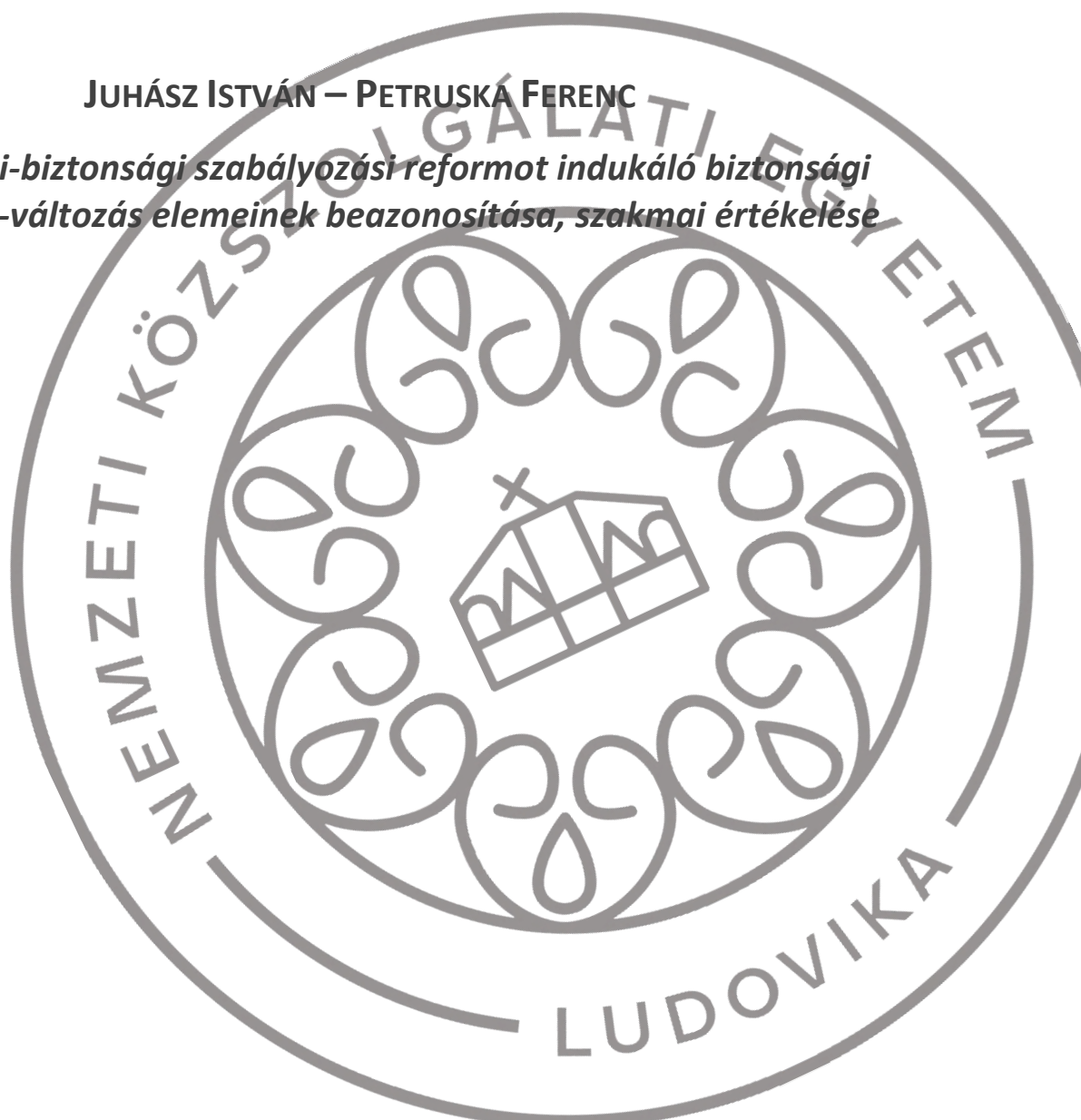
NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS KORMÁNYZÁSTANI
KUTATÓMŰHELY

VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS
KORMÁNYZÁSTANI MŰHELYTANULMÁNYOK

2022/32

JUHÁSZ ISTVÁN – PETRUSKA FERENC

*A védelmi-biztonsági szabályozási reformot indukáló biztonsági
környezet-változás elemeinek beazonosítása, szakmai értékelése*

Rólunk

A műhelytanulmány (working paper) műfaja lehetőséget biztosít arra, hogy a még vállaltan nem teljesen kész munkák szélesebb körben elérhetővé váljanak. Ezzel egyrészt gyorsabban juthatnak el a kutatási részeredmények a szakértői közönséghez, másrészt a közzététel a végleges tanulmány ismertségét is növelheti, végül a megjelenés egyfajta védettséget is jelent, és bizonyítékot, hogy a később publikálendő szövegben szereplő gondolatokat a working paper közzétételekor a szerző már megfogalmazta.

A Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok célja, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely küldetéséhez kapcsolódó területek kutatási eredményeit a formális publikációt megelőzően biztosítsa, segítve a láthatóságot, a friss kutatási eredmények gyors közzétételét, megosztását és a tudományos vitát.

A beküldéssel a szerzők vállalják, hogy a mű megírásakor az akadémiai őszinteség szabályai és a tudományosság általánosan elfogadott mércéje szerint jártak el. A sorozatban való megjelenésnek nem feltétele a szakmai lektorálás.

A műfaji jellegből adódóan a leadott szövegekre vonatkozó terjedelmi korlát és egységes megjelenési forma nincs, a szerzőtől várjuk az absztraktot és a megjelentetni kívánt művet oldalszámozással, egységes hivatkozásokkal.

A szerző a beküldéssel hozzájárul, hogy a művét korlátlan ideig a sorozatban elérhetővé tegyék, továbbá vállalja, hogy a working paper alapján megírt végleges szöveg megjelenési helyéről a szerkesztőséget legkésőbb a megjelenéssel egy időben értesíti.

A kiadvány ötletét az MTA Jogtudományi Intézet Law Working Papers sorozatának sikeréből merítettük.

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022/32

Szerző:

Juhász István ezredes, doktorandusz, Nemzeti Közszerológati Egyetem

Dr. Petruska Ferenc alezredes PhD, docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem

Szerkesztő:

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

Kiadja

Nemzeti Közszerológati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

Kiadó képviselője

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

ISSN szám

2786-2283

A kézirat lezárva: 2022. október 24.

Elérhetőség:

Nemzeti Közszerológati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

1441 Budapest, Pf.: 60

Cím: 1083 Bp., Ludovika tér 2.

Központi szám: 36 (1) 432-9000

A VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI REFORMOT INDUKÁLÓ BIZTONSÁGI KÖRNYEZET-VÁLTOZÁS ELEMEINEK BEAZONOSÍTÁSA, SZAKMAI ÉRTÉKELÉSE²

1. Bevezetés

A megkezdett védelmi-biztonsági szabályozási reform³ egy rendkívül komplex, rendszerszemlélet szerű megközelítést igénylő, aktualitását tekintve napjaink korszerű és elodázhatatlan feladatköre. A kormányzati célkitűzéseként bevezetett reform folyamatok kimeneti sikerét - a védelmi-biztonsági igazgatást alapjaiban és funkcionálisan korszerűsítő - annak teljes szegmensét átfogó jogalkotási folyamat generálja. Csak a teljeskörű, a közigazgatás egészét megújító reform képes a rugalmas és agilis reagálásra a XXI. század biztonsági kihívásaival, kockázataival, fenyegetéseivel szemben. A reform által megcélzott képesség és végcél, hogy az államszervezet folyamatos működése béke és különleges jogrend időszakában is egyaránt fenntartható legyen.

A globális biztonsági környezet alapvető változásokon megy keresztül. A globalizáció az információs technológia új korszakába lépett, amely a hosszú távú fenntartható növekedésre épít. A technológia forradalmasította mai életünket, de a globalizáció új kihívásokat jelent társadalmi szinten is. Ez a korszak az összekapcsolható hálózatokon és a fúziós folyamatokon alapul. Napjainkban egy új verseny alakult ki a globális piacokért és a vállalkozásokért. A globalizáció következtében megváltozott és megújult földrajzi helyek geofúziós csomópontokká válnak, ahol a tárolt adatok (Data) váltak a legkeresettebb és legértékesebb árucikké. A globalizáció következtében megváltozó új világrend három legfontosabb kulcs szava a komplexitás, az összekapcsolhatóság és a fenntarthatóság.⁴ A globális hatalom átszervezésével a globális biztonság jelenlegi infrastruktúrája tovább romlik. Ez viszont növelheti a bizonytalanságot a nemzetek, a regionális partnerek, de a szövetségesek között is. A világrend lehetséges multipolaritását, napjainkban az Amerikai Egyesült Államok és Kína közötti gazdasági verseny egyre intenzívebb fokozódása határozza meg, USA figyelme keletre, Ázsia felé tolódik, ami a transzatlanti kapcsolatok megváltozásához vezetett.

Földünk erőforrásai, természeti kincsei, értékei rohamosan csökkennek, egyre korlátozottabbá válnak. A globális biztonság romló tendenciát mutat, és a globális hatalom átrendeződésével a föld különböző társadalmainál jelentkező bizonytalanságok tovább nőnek.

¹ JUHÁSZ István ezredes, NKE HDI doktorandusz, HM Katonai Irányítási Főosztály, juhasz.istvan2@hm.gov.hu; PETRUSKA Ferenc alezredes, docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, petruska.ferenc@uni-nke.hu

² A mű TKP2021-NVA-16 számú projekt keretében, a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2021 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

³ Törvényjavaslat a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról. Miniszterelnökség, 2021. 05. 11. p. 66. <https://www.parlament.hu/irom41/16221/16221.pdf> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁴ Colonel István JUHÁSZ, National security and international environment at 2050, building future resilience - in what direction diplomacy is changing until 2050 and beyond, National Security Review 2022/1. p. 1.

https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2022_1_NSR.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 23.)

Ezek a folyamatok kikényszerítik és növelik az új kockázatokra és veszélyekre adott racionális válaszok beazonosítását.

2. *Vízió - A védelmi-biztonsági szabályozási reformot indukáló biztonsági körülmények beazonosítása és szakmai értékelése*⁵

A 21. századi válságok és kihívások következtében egyértelműen meg kell erősíteni a nemzetközi jog, és a belső jog érvényesítésének képességét, meg kell reformálni a jogi intézményeket és védelmi-biztonsági összehangolást célzó jelenlegi azon mechanizmusokat, amelyekről kiderült, hogy csupán részben alkalmasok az előttünk álló kihívások kezelésére. Egyes nemzetközi szervezetek és a különböző globális problémák kezelésére létrehozott szakosított intézmények korlátozott hatáskörrel képesek reagálni a válságokra. Részben azért, mert nem rendelkeznek megfelelő hatáskörrel vagy felhatalmazással a hatékony cselekvésre, néha pedig azért, mert nem rendelkeznek megfelelő erőforrásokkal, vagy csupán a meglévő koncepcionális és működési kereteken belül egyszerűen nem tudják, mit kellene tenniük. Jelentős és alaposan átgondolt szabályozási reformtörekvésekre van szükség ahhoz, hogy drámaian megerősödjön a védelmi-szabályozási rendszerünk alapvető felépítése, amely az euroatlanti tagállamok által már elfogadott alapvető jogintézményekre és a jelenlegi nemzetközi rendbe beágyazott alapelvekre alapul. Az ilyen erőfeszítéseknek megfelelő egyensúlyt kell teremteniük az olyan ambiciózus szabályozási javaslatok és megoldások között, amelyeknél elhanyagolható esély van arra, hogy komolyan fontolóra vegyék őket, és az olyan javaslatok között, amelyek ugyan lényegesen könnyebben és gyorsabban megvalósíthatóbbak, de nem kínálnak érdemi megoldásokat a sürgős kortárs problémákra. Magyarország közjogának védelmi-biztonsági szabályozási evolúciója tehát gyökeres fordulathoz érkezett. Alaptörvényünk kilencedik és tizedik módosításával a napjainkra jellemző válságok (globális felmelegedés, élelemhiány, lokális konfliktusok, pandémia, stb.),⁶ hibrid fenyegetések (dezinformáció, kibertámadás, lawfare, stb.)⁷ felszámolásának, illetve megelőzésének, de az ezzel párhuzamosan az alapjogok biztosításának szempontjai megkövetelik a védelmi és biztonsági tevékenység, valamint a különleges jogrendi reformot. A fenti hármas szerep (válságmegelőzés-fenyegetésselhárítás-alapjogvédelem) mellett, a védelmi biztonsági reform felöleli a teljes magyar társadalom biztonságtudatának fejlesztését is. A biztonságtudat, mint részben metajurisztikus társadalmi-kulturális elem szerepe az, hogy a hibrid módszereket arra használják, hogy elmosódjanak a háború és a béke közötti határok,

⁵ A védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló törvényjavaslatban foglalt szempontok alapján. Miniszterelnökség, 2021. 05. 11. p. 66. <https://www.parlament.hu/irom41/16221/16221.pdf> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁶ 5 Global Crisis the World Can't Ignore in 2022 <https://www.wvi.org/fragile-context/5-crises-the-world-cant-ignore-in-2022>. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

⁷ NATO, „NATO's Response to Hybrid Threats”, NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

és megpróbálnak kétségeket kelteni a társadalom egyes tagjainak és csoportjainak fejében. Céljuk pedig mindezzel a társadalmak destabilizálása és aláásása.⁸

Magyarország közjogi evolúciójában azért volt mindig kiemelkedő szerepe a védelem és a biztonság kérdésének, mert ennek sorsa szorosan összekapcsolódott a nemzeti szuverenitás kérdésével. Bár ideiglenes jelleggel, az első lépést még 1848-49-es forradalom és szabadságharc idején megtette a magyar törvényhozás, a következetes szervezeti-tevékenységi megközelítésű védelmi szabályozásra még osztrák–magyar kiegyezésig (1867)⁹ várni kellett. Az első világháború küszöbén (1912) megszületett a magyar kivételes hatalom intézménye, amely máig lerakta a hazai különleges jogrendi szabályozás alapjait.¹⁰ Ezt a technikai fejlődéssel, konkrétan a légierő haderőnem megerősödésével a légvédelem szabályozása követte. A légierő csapásmérő képessége nem volt ugyanis korlátozható kizárólag a fegyveres erőkre, a járulékos veszteségek csökkentése érdekében a polgári védelem megerősítése és szabályozása – ennek egyik első lépése az Légtalmai Kézikönyv¹¹ kibocsátása volt - megkerülhetetlenné vált. A legelső honvédelmi törvény¹² jelentősége abban állt, hogy a szervezeti szemléletű szemlélettel szakítva az ágazati szabályozás útjára lépett, amelyet a szocialista jogrendszer is sokáig követni próbált. Komoly hiátusa volt viszont a rendvédelmi szervek hatáskörének pontos tisztázása, amely megágyazott azok visszaélészerű alkalmazásának. A titkosszolgálatok (alul)szabályozásának követelménye pedig honvédelmi és rendvédelmi szabályozásba ágyazva valósult meg. A szovjet típusú kommunista pártállami eszközként alkalmazott rendvédelem és titkosszolgálati szervezetek pedig teljesen lejáratva és társadalmi megbecsülését elveszítette ezen feladatoknak és szervezeteknek. Mindez megágyazott a politikai rendszerváltozás (1989) légkörének, amely akár az operativitás kárára is jogállami követelményeket állított a honvédelmi, rendvédelmi és nemzetbiztonsági ágazat számára.

Már a rendszerváltozás első évtizedében hatályba léptek azok a jogszabályok, amelyek törvényes keretet biztosítottak mindhárom ágazatnak. Ennek lényege a Kormány - nem kizárólagos - irányítói, illetve az Országgyűlés kontroll szerepével írható le legpontosabban. A kommunista materiális világnézet kizárólagos talaján álló pártállam múltjának súlyos öröksége miatt az országvédelem mindhárom pillérét - hatékonyságukat is befolyásoló – széleskörű alkotmányos garanciákkal bátyázták körül. A Magyar Honvédség tevékenysége normál

⁸ FARKAS Ádám: *A védelem és biztonság-szavatolás szabályozásának alapkérdései Magyarországon* (Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2022), 17, 21, 23, 30, https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/Farkas%20C3%81d%C3%A1m-A%20v%C3%A9delem%20C3%A9s%20biztons%C3%A1g-szavatol%C3%A1s%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1s%C3%A1nak%20alapk%C3%A9rd%C3%A9sei%20Magyarorsz%C3%A1gon_online.pdf. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

⁹ Első lépésben ez négy törvényt jelentett (1867. évi XII., XIV., XV. és XVI. törvénycikk)

¹⁰ KELEMEN ROLAND: *Források a kivételes hatalom szabályozásának magyarországi geneziséről* (Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2017).

¹¹ *Légtalmai kézikönyv 6. füzet* (Budapest: Centenáriumi, 1937), <https://www.regikonyvek.hu/kiadas/legotalmai-kezikonyv-6-fuzet-1937-szerzo-kiadasa>. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

¹² 1939. évi II. törvénycikk

jogrendben az országhatáron belül néhány kivételtől eltekintve csak a légtérrendészeti, tűzszerész, objektumvédelmi, katonai rendész, katasztrófavédelmi tevékenység során volt jogszerű. Az ilyen mértékű korlátozás még az euroatlanti demokráciákában sem követelmény, amelynek lazítására a délszláv válság eredményeképpen, majd Magyarország NATO csatlakozásakor került sor.

Az Alaptörvény hatályba lépéséig (2012) átütő erejű, a védelmi alkotmányosság szintjén jelentkező biztonsági környezetből adódó szabályozási kihívások nem jelentkeztek, ezért az Alaptörvény ezt a rendszert átvette az addig hatályos Alkotmányból. Ez a „paradicsomi állapot” a hatályba lépését közvetlen követő években eltűnt: arab tavasz (2011), Krím annexiója (2014) és annak következményei, nyugat-európai terrorhullám és a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet (2015) korszakváltást jelentettek. Ezek súlya, gyakorisága és intenzitása már nem engedte meg azt a jogtechnikai megoldást, miszerint egy-egy válságra egy-egy módosítással (kiegészítéssel) reagált a jogalkotó. Ezek válságok és fenyegetések már csak átfogó, tudományosan megalapozott, bevált külföldi szabályozást is figyelembe vevő szabályozási megoldásokkal voltak orvosolhatóak.

Konkrét krízishelyzetek esetében lehetőséget teremtett a jogalkotó a fegyveres szervek közötti együttműködésre. Számos garanciális szabály mellett az együttműködés során a vezetés, jelentés és parancsadás rendje pontos leszabályozásra került.

Az ún. normál jogrendi válsághelyzetek kialakításával széleskörű lehetőséget teremtett a különleges jogrendi tényállásokra felkészülésére, illetve azok megelőzésére. A hatályos ágazati szabályozást kiegészíti az összkormányzati koordináció és az ágazati elhatárolás helyett az agilis együttműködés.¹³

Kiemelt területté vált társadalom, amelynek biztonságtudatosítása és felkészültsége már szabályozási tárgykörre vált. Biztonságtudatosításnál elengedhetetlen a biztonsági érdekek általánosságban való megértetése és megértése.¹⁴

Az Alaptörvény kilencedik és tizedik módosítása, valamint a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény védelmi és biztonsági reformot alapozta meg, amely ágazati fejlesztések alapját képezi. Mindez elképzelhetetlen a szabályozás hazai történelmi előzményeire, az elmúlt évtizedek szabályozási és válságkezelési tapasztalásaira, a transzatlanti térségben egyre jellemzőbb átfogó nemzetbiztonsági megközelítésre, a NATO nemzeti ellenállóképesség fejlesztését célzó törekvéseire tekintet nélkül. Ide tartoznak még e területek és témakörök hazai és külföldi tudományos elemzései¹⁵ is, amelyekben egyértelműen kitapintható az átfogó megközelítés meghonosítására való

¹³ FARKAS: *A védelem és biztonság-szavatolás szabályozásának alapkérdései Magyarországon*, 200–204.

¹⁴ Uo., 37, 62.

¹⁵ KÁDÁR Pál, „A short overview of the reform of Hungarian defence and security regulations”, *Hadtudomány* 32, 1 (2022. június 19.): 61–73, <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2022.32.1.61>. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

következetes törekvés és javaslatok Magyarország védelme és a magyar nemzet biztonságának garantálásában.¹⁶

Az aktív válságkezelés nélkülözhetetlen feltétele hamar változó eseményekhez való gyors és pontos adaptáció képessége, emiatt a védelmi-biztonsági szabályozás egyik jellemzője az egyén és osztályadalmi adaptációs képesség feltételeinek lebiztosítása. Ezek a nemzeti hagyományok talaján, a meglévő és dinamikusan fejlődő védelmi képességek összehangolása útján lehetségesek. Nem szabad elfeledkezni a nemzetközi minták adaptációjának lehetőségéről sem, amely nem merülhet ki a külföldi megoldások átgondolatlan lemásolásában. Mindezek eredménye a dinamikusan változó biztonsági környezet valamennyi kihívásához megfelelően alkalmazkodó védelmi és biztonsági rendszer, amely a Magyar Honvédségen túl állami szervek és társadalmi szervezetek, illetve magyar állampolgárok hatékony együttműködésén alapul.¹⁷

3. Kihívások, kockázatok és fenyegetések

A XXI. század háborúiban kiemelt fontossággal bír az együttműködés és a politika kapcsolata a fegyveres erők és a civil komponensek között. Szinte biztosan állítható, hogy a jövőben a haderők alkalmazása során a klasszikus konvencionális hadviselési módok nem lesznek jellemzőek, gépesített hadtestek, vagy páncélos hadseregek nagy valószínűséggel nem feszülnek egymásnak. Az egymással való küzdelem során, nem az ellenség területének pusztítása, annak birtokbavétele és az ellenség élő erejének megsemmisítése lesz a kitűzött hadműveleti cél, hanem inkább az ellenálló fél „hatásalapú”¹⁸ legyőzése, vagy a konfliktus befagyasztása az erőszakkal arányos erő alkalmazásával. „A haderőket a jövőben sokkal inkább vívótörként, mint pallosként használják.”¹⁹

A kihívások, kockázatok és fenyegetések²⁰ biztonság -és védelempolitikai vonatkozású tudományos szintű kutatásával, azok szakirodalmi meghatározásával napjainkban számos hazai tudományos szak tekintély és kutató intézet foglalkozik. A tanulmány kimunkálása előtt

¹⁶ FARKAS: *A védelem és biztonság-szavatolás szabályozásának alapkérdései Magyarországon*; FARKAS Ádám és KÁDÁR Pál, szerk., *Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai* (Budapest: Zrínyi Kiadó, 2016), <http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2017/12/Mo-katonai-kozjogi-web.pdf> (Letöltés ideje: 2022. október 19.); FARKAS Ádám, szerk.: *A honvédelem jogának elméleti, történeti és kortárs kérdései* (Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2018), http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2018/09/Farkas_%C3%81d%C3%A1m_szerk_A_honvedelem_joganak_kerdesei.pdf. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

¹⁷ FARKAS: *A védelem és biztonság-szavatolás szabályozásának alapkérdései Magyarországon*, 228.

¹⁸ POZDERKA Zoltán: Az információs műveletek helye és szerepe a művelettervezésben DOI 10.17047/HADTUD.2016.26.K.131, p. 134. Hatásalapú megközelítés: A katonai tevékenységek olyan hatásokat érnek el, melyek változást okoznak egy vagy több közeg állapotában. A változás egyben a célkitűzés eléréséhez vezet, illetve annak teljesítése az elvárt véghelyzethez. http://real.mtak.hu/50161/1/ht2016_kulonszam_133_143_u.pdf (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

¹⁹ SZENES Zoltán: Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus. Budapest. <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/3.%20Szenes%20k%C3%B6nyv,%20k%C3%B6nyvr%C3%A9szlet.pdf> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

²⁰ Hadtudományi Lexikon. Szerk.: SZABÓ József. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1992. p. 42. KŐSZEGVÁRI Tibor: A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években. Országos Kiemelt Társadalomtudományi Kutatások, Budapest, 1993–1996. p. 14.

szükséges és fontos lehet számunkra a tanulmány egyes részeit képező fogalmak meghatározása, mint a *kihívások, kockázatok és fenyegetések* fogalmi tisztázása. Az idevonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalmak ugyan számos, tartalmában eltérő fogalmi meghatározást használnak, de a tanulmányban - egy, a nemzetközi biztonságpolitikai körökben is elfogadott egyik legkomplexebb és legkorszerűbb fogalmi - meghatározásait célszerű alapul venni.

„Kihívások: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége, a lehetséges veszélyek legalacsonyabb megnyilvánulási szintjén, amelyek eredői általában hátrányosan befolyásolják a belső és külső stabilitást, és kihatással lehetnek egy adott régió hatalmi viszonyaira.”²¹

A kihívások közé sorolható a demográfiai robbanással járó, az ökológiai változások, a természeti erőforrások kimerülése, a környezet szennyezés, az élettér csökkenés, a gazdasági visszaesés és a gazdasági egyenlőtlenségek adta megnyilvánulások.

„Kockázatok: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége, a lehetséges veszélyek olyan megnyilvánulási szintjén, amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, ezáltal veszteségek keletkezhetnek.”²²

Ide sorolhatók a migrációból és annak hatásából fakadó, a diktatúrák és autokrata rendszerekből, a nacionalizusból, az extrémizusból, a fundamentalizusból, a pénzmosásából és a proliferációból eredő kockázatok hatásai.

„Fenyegetések: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége, - a lehetséges veszélyek legmagasabb megnyilvánulási szintjén - amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, és közvetve hatással lehetnek a nemzeti értékek megőrzésére. Az érdekek képviselésének módszerei és eszközei előnyben részesítik a kikényszerítést vagy az erőszakos úton történő megoldás lehetőségét.”²³

Ide sorolhatók a terrorizmus, a radikalizmus és erőszak, a szervezett bűnözés elleni harc, a kábítószer maffiával folytatott harc, az államokon belüli konfliktusok és az államok közötti háborúk adta veszélyek.

Mindezek figyelembevételével, a nemzetünket és régiónkat veszélyeztető biztonsági események jól elkülöníthetőkké és reálisan meghatározhatókká válnak.

3.1 Kihívások - demográfiai robbanás, környezeti szennyezés, gazdasági visszaesés, élettér csökkenés, egyenlőtlenségek, ökológiai változások, természeti erőforrások

²¹ RESPERGER István: A fegyveres erők megváltozott feladatai a katonai jellegű fegyveres válságok kezelése során. Hadtudományi Szemle, 2016. IX. évfolyam 3. szám, p. 45.

²² RESPERGER István: A fegyveres erők megváltozott feladatai a katonai jellegű fegyveres válságok kezelése során. Hadtudományi Szemle, 2016. IX. évfolyam 3. szám, p. 45.

²³ RESPERGER

A témában folytatott kutatás²⁴ eredményei szerint 2050 -ben, mintegy 1,9 milliárd emberrel többen élnek majd a bolygónkon, mint ma, ami 2020 -ban 7,8 milliárd fő volt, 2050 -ben 9,7 milliárd főre, míg 2100 -ban 10,9 milliárd főre becsülhető. A világ népességének növekedését döntően a kevésbé fejlett, elmaradott országok (a harmadik világgént is aposztrofált terület) növekedése határozza meg. A Szub-szaharai Afrika népessége 2020-tól 2050-ig a kutatások szerint megduplázódik. Világunkat a változó korú demográfia kihívásai is fenyegetik, mivel 2050 -ben több mint 1,5 milliárd 65 év feletti ember él majd (2020 -ban, mintegy 727 millió fő volt), és előre láthatóan 3,2 millió 100 év feletti ember lesz. A kutató intézetek számvetései alapján, 2027 körül India lakossága várhatóan megelőzi Kínáét és a világ legnépesebb országa lesz, 2050 -ben Indiának több mint 1,6 milliárd fő lesz a lakossága. Ha egy példával szemléltetjük és modellezzük ezt, a 2050 -re előre jelzett, 9,7 milliárd fős népesség, egymás mellé állva, több mint 240 szer fogná át Földünk 40.075 km hosszú Egyenlítőjét. Az átlagos globális népsűrűség közel másfélszeresére, 71 főre (ami 2021 -ben 58 fő/km² volt) fog emelkedni négyzetkilométerenként.²⁵

A kutatások szerint, az elmaradott régiókkal szemben a fejlett társadalmak népessége 2020 és 2050 között csak kis mértékben, 0,5% -kal, 1,3 milliárd főre növekszik. Másrészt a kevésbé fejlett régiókban a népesség várhatóan 20,4% -kal, azaz 1,1 milliárd fővel fog növekedni ugyanebben az időszakban, és 2050 -ben eléri a 6,6 milliárd főt. A legnagyobb növekedés a legkevésbé fejlett régiókban várható 77,5 % -al, vagy 800 millió fővel.²⁶

Az éghajlatváltozás várhatóan jelentős hatással lesz a természeti erőforrásokra, a világgazdaságra, az emberi egészségre és a humánbiztonságra. A klímaváltozás hőmérséklet emelkedéséhez, a sarkkörti jégsapkák olvadása következtében fokozódó tengerszint emelkedéséhez, a csapadékviszonyok extrém megváltozásához és a szélsőséges időjárási események - például árvizek és aszályok - gyakoribbá válásához vezetnek. A hatások előreláthatóan akkor is jelentkeznek, ha a világ eléri az ENSZ Éghajlat-változási Keretegyezményének (United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC²⁷) azon célját, hogy a globális hőmérséklet-emelkedést az iparosodás előtti szinthez képest 2 °C fokkal korlátozza. Miközben az EU arra törekszik, hogy ezt a globális kötelezettségvállalást tiszteletben tartsa, fel kell készülni arra a lehetőségre is, hogy a globális hőmérséklet akár 3 °C fokkal vagy még magasabbra is emelkedhet. Az Európai Bizottságnak az éghajlatváltozás okozta kockázatok csökkentésére irányuló stratégiája egyrészt az üvegházhatású gázok

²⁴ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world
<https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Population-and-Society.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)

²⁵ RBTC 2050 - a szerző fordítása

²⁶ RBTC 2050 – a szerző fordítása

²⁷ ENSZ Éghajlat-változási Keretegyezményének (United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC) A Párizsi Megállapodás az ENSZ Éghajlat-változási Keretegyezménye keretében létrejött első egyetemes, jogilag kötelező erejű globális megállapodás. A részes felek 2016. április 22-én írták alá, az Európai Unió pedig 2016. október 5-én ratifikálta. <https://eur-lex.europa.eu/content/paris-agreement/paris-agreement.html?locale=hu> (Letöltés ideje: 2022. október 11.)

kibocsátásának mérséklése, másrészt az alkalmazkodás a várható hatásokkal szembeni expozíció²⁸ és sebezhetőség csökkentése révén valósul meg.

Az éghajlatváltozás az elkövetkező évtizedekben az államok és társadalmak stabilitását fenyegető egyik legnagyobb fenyegetés lesz. Az éghajlatváltozás veszélyeztetni fogja a világ gazdasági, társadalmi és politikai rendszereit. Ahol az intézmények és a kormányok nem képesek kezelni a stresszt, vagy nem lesznek képesek elviselni a változó éghajlat okozta sokkokat, ott az államok és a társadalmak stabilitását fenyegető kockázatok növekedni fognak.

A legélesebb kockázatok akkor jelentkeznek, ha többszörös nyomás lép fel egyidőben és fejtik ki közös hatásukat egy térben. Amint az éghajlatváltozás más környezeti tényezőkkel kölcsönhatásba lép, akár hét összetett kockázat is felléphet. Ezek, a helyi erőforrás-verseny, megélhetési bizonytalanság és migráció, a szélsőséges időjárási események és katasztrófák, az ingadozó élelmiszerárak és -ellátás, a határokon átnyúló vízgazdálkodás, a tengerszint emelkedése és a part menti degradáció, valamint az éghajlat-politikák nem kívánt hatásai.²⁹

A globális közösségeknek fokozniuk kell az éghajlatváltozással kapcsolatos erőfeszítéseiket a 2050-ig tartó időszakban, és újra kell gondolni azt a jelenlegi célkitűzést, miszerint a globális felmelegedést 2°C alatt kell tartani. Az ENSZ országai a romló helyzet és károsodás miatt, újabban az 1,5°C-ot tartják szükségesnek és biztonságosabbnak. Ehhez viszont gyors, nagy horderejű és példátlan változásokra, páratlan összefogásra lenne szükség a társadalmak és a világ minden országa részéről. Az ember okozta globális hőmérséklet-emelkedés csak akkor korlátozható 2°C-al, ha az emberiség további jelentős erőfeszítéseket tesz a szén-dioxid-mentesség érdekében 2100-ig. A nagyobb arányú szennyezés tovább károsíthatja környezetünket és veszélyeztetheti az emberi egészséget. Ezért kulcsfontosságú a globális korlátozás és az explozív³⁰, célirányos erőfeszítés minden nemzet részéről.³¹

A levegőszennyezés komoly probléma napjainkban, sajnos 10 emberből 9 olyan levegőt lélegez be, amely meghaladja a World Health Organization (WHO) légszennyezettségi irányelveit, egészségügyi határértékeit. A statisztikák szerint, világszerte 8 halálesetből 1-ért a levegőszennyezés okolható. A vízszennyezés továbbra is hasonló globális kihívást jelent. A Csendes - óceán úszó műanyag szigete³² (Great Pacific Ocean Garbage Patch) kb. 1,8 milliárd műanyagdarabot tartalmaz 1,6 millió km²-en, ami körülbelül háromszor akkora terület, mint Franciaország, vagy kb. kétszer akkora, mint Texas állam területe.

²⁸ Expozíció: latin, Előkészítés, előterjesztés, a szervezet kitevése valamely káros külső hatásnak. <https://idegen-szavak.hu/expoz%C3%ADci%C3%B3> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

²⁹ RBTC 2050 – a szerző fordítása

³⁰ Explozív: robbanó, robbanékony, könnyen robbanó, <https://idegen-szavak.hu/keres/exploz%C3%ADv> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

³¹ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Population-and-Society.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)

³² A nagy csendes-óceáni szemétsziget <https://education.nationalgeographic.org/resource/great-pacific-garbage-patch> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

A talajszennyezés miatt is egy újabb ökológiai válsággal nézünk szembe. Világszerte a háztartási és ipari hulladékok 33%-át még mindig nyíltan tárolják, és hozzávetőleg 40%-a talajba ázott, földfelszíni tárolókba kerül. A hulladékból származó káros vegyületek, savak a talajba szivárognak, mosódnak és irreverzibilis károsodást, talaj eróziót okozhatnak. A talajban lévő károsanyagok az eső következtében tovább mosódnak, elszivárognak, egyre jobban károsodnak a termőföldek, ami súlyos mértékben kihat az élelmiszer és vízbiztonságra is.

Napjaink veszélyforrásai között már a fényszennyezés is említést érdemel, mivel a világ lakosságának 83%-a fényszennyezett égbolt alatt él. A CO₂ és a szennyezés egyéb formáinak visszaszorításáért folytatott küzdelem proaktív és innovatív fellépést igényelnek.

Tovább folytatva a veszélyeket, a zajszennyezésnek is jelentős egészségügyi káros hatása van. A terület sajnos, szintén alulszabályozott, világszerte közel 466 millió ember szenved halláskárosodástól, amely nem természetes úton, a magas életkorban jelentkező, természetes halláskárosodás miatt következik be.³³

A jövőben a túlnépesedés miatt a populáció vízigénye arányaiban növekedni fog, és ezzel párhuzamosan a globális élelmiszerigény is növekszik, a föld lakosságának egyre több kalóriára lesz szüksége a népesebb világ táplálásához.³⁴

A Földön a víz a legnagyobb mennyiségben fellelhető természetes anyag (a Földfelszín 70,8%-a, ami 361.126.400 km² nagyságú területnek felel meg), de az emberi fogyasztásra alkalmas édesvízkészlet ennek töredéke, mindössze 2,5% (az ivóvízellátásnak több, mint 95%-a felszín alatti vizeken alapszik), a többi sós víz. A Földön hozzáférhető víz 1400 millió km³, ez kb. 7000 millió Balaton víztömeget jelent). A világ népességének közel egynegyede küzd ivóvíz-ellátási gondokkal. A kutatások szerint, 2025-ben a földön összesen 2,4-3,4 milliárd ember fog úgynevezett „vízstresszes” (water-stressed) országokban élni, ahol az egy főre eső édesvíz mennyiség nem éri el az 1700 köbmétert. Ezek a vízstresszes területek nagyrészt az afrikai, a közel-keleti, a dél-ázsiai országokban és Észak Kínában vannak. A „harmadik világ” országaiban, megközelítőleg 1,2 milliárd ember nem jut megfelelő minőségű és mennyiségű édesvízhez. A növekvő ipari, mezőgazdasági vízfelhasználás és a globális felmelegedés káros hatásai számos régióban gyorsabban merítik ki az édesvízkészleteket, mint ahogy azok képesek lennének megújulni. A Föld globális vízigényének megoszlása 70%-ban a mezőgazdasági, 20%-ban az ipari és a maradék 10%-ban a lakossági felhasználás között oszlik meg. Világszerte, közel 220 főbb folyórendszeren osztozik két vagy több állam, amik legtöbbször elosztási vitákat generálnak. Mind a felszíni, mind a földalatti vízkészletek elosztásából származó konfliktusokra jó példákat mutatnak a Közel-Kelet országai, amelyeket a Jordán, a Nílus, a Tigris és Eufrátesz folyók érintenek.³⁵ A Földön 3,6 millió ember hal meg évente a vízzel

³³ RBTC 2050 – a szerző fordítása

³⁴ RBTC 2050 – a szerző fordítása

³⁵ KŐSZEGVÁRI Tibor: A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek. p. 33. Vö: Weißbuch. p. 33. „A világ lakosságának 40%-a vízellátási gondokkal küzd.”

összefüggő betegségek miatt és 2025-ben 4 millió ember szembesülhet vízhiánnyal, vagy áradásokkal.

Napjainkban, 147 globális vállalat állítja elő a világ GDP³⁶-jének 40%-át, és közel 700 nagyvállalat adja a globális GDP 80%-át. Ezek a vállalatok úgynevezett ipari központokban és jellemzően az urbanizált környezetben, városokban koncentrálódnak, ahol az emberi munkaerő mindenkor rendelkezésre áll. A XXI. század új hatalmi központjai a stratégiai nagyvállalatok és nemzetállamok mellett a nagyvárosok lesznek. Ma, a városok és városi hálózatok korszakában, bolygónkon 64 globális városi övezet van, amelyek a világ GDP-jének több mint felét állítják elő.³⁷

A Világgazdasági Fórum³⁸ (World Economic Forum - WEF) előrejelzése szerint, gazdaságilag három terület - az Indiai-óceán, a Jeges-tenger és a két óceán közötti szárazföld - Eurázsia lesznek a legfontosabbak. Napjainkban a geopolitikai és geogazdasági eltolódások, a rendszerszintű versenyek, a gyors technológiai változások és a transznacionális kihívások lettek jellemzőek, világunk a globális civilizációból egy fenntartható, új „geocivilizáció” felé halad, a fentemlített három terület dominanciája kiemelkedő.

2013 -ban Kína megkezdte a „The Belt and Road” program³⁹ végrehajtását, amely egyben az emberiség történetének eddigi legnagyobb és legjelentősebb befektetése. Az új Selyemút megépítésével Kína hosszú távú tervének célja, Eurázsia egykori történelmi, kulturális, gazdasági és kereskedelmi potenciájának visszaszerzése, továbbá a fejlesztés tengelyének és útvonalainak tekintetében a vízi szállítási útvonalokról, az óceánokról a szárazföldre helyezze a hangsúlyt. Az Új Selyemút tervezetten, összeköti a globalizáció új szakaszát és rendjét jelentő résztvevőket, bekapcsolja a láncba a világ GDP-jének mintegy 40%-át és a Föld lakosságának 70%-át.⁴⁰

Erőforrások és nyersanyagok - Földünk, jellemzően ipari működését tekintve, várhatóan 2050 -ben sem lesz jelentős változás a globális energia felhasználás területén,

³⁶ Gross Domestic Product (GDP) is the total monetary or market value of all the finished goods and services produced within a country's borders in a specific time period. <https://www.investopedia.com/terms/g/gdp.asp> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

³⁷ 21 items for the 21st century - Theses for the new world order in geoeconomics, <https://novekedes.hu/mag/21-tetel-a-21-szazadhoz-tezisek-a-geookonomiai-uj-vilagrendhez> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

³⁸ The World Economic Forum is the International Organization for Public-Private Cooperation. The Forum engages the foremost political, business, cultural and other leaders of society to shape global, regional and industry agendas. It was established in 1971 as a not-for-profit foundation and is headquartered in Geneva, Switzerland. It is independent, impartial and not tied to any special interests. <https://www.weforum.org/about/world-economic-forum> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

³⁹ The New Silk Road is also called the Belt and Road Initiative. It links countries in Europe, Asia, and Africa together. The plan was initiated by Xi Jinping, President of the People's Republic of China. The New Silk Road focuses on investment for railway, highway and port construction. <https://www.chinahighlights.com/silkroad/new-silk-road.htm> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

⁴⁰ Colonel István JUHÁSZ, National security and international environment at 2050, building future resilience - in what direction diplomacy is changing until 2050 and beyond, National Security Review 2022/1. p. 3. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2022_1_NSR.pdf (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

előreláthatóan, továbbra is a fosszilis fűtő és tüzelőanyagok felhasználása lesz jellemző majd. A fosszilis fűtőanyagok viszont kezdenek erősen korlátozottá válni, kifogyóban vannak. Az energiafogyasztással kapcsolatos kellemetlen ténytérítés az, hogy ha a Föld lakosságának összehangolt erőfeszítései nem változtatják meg a globális felhasználási szokásokat, a fosszilis tüzelőanyagok továbbra is a 2050-es energiahordozók élén fognak állni. A nyersanyagok területén is kihívások várhatóak, pl. a ritkaföldfémek iránti kereslet területén az elektromos járművek akkumulátorai, a digitális és fejlett elektronikai technológiái, vagy a szélgenerátorok üzemeltetése érdekében, az igény 2050-re megtízszereződhet. Egy másik példa szerint az EU-nak körülbelül 60-szor több lítiumra lesz szüksége, mint napjainkban, amely elengedhetetlen az e-mobilitáshoz, és 15-ször több kobalt, amelyet szintén széleskörűen az akkumulátor és elektronikai iparban használnak fel. A nyersanyag biztosítás és szállítás jellemzően kínálat oldali problémákkal küzd.

Ma, a kritikusan ítélt ásványi elemek, nyersanyagok elsődleges kitermelője és szállítója Kína, a korszerű elektronikai ipar számára nélkülözhetetlen elemeinek közel 80%-a Kínában van, csak ott bányászható.⁴¹

A globális kereskedelem régóta a gazdasági növekedés motorja - A globális pénzügyi válság miatt a kereskedelem növekedési üteme, napjainkra csaknem felére csökkent. Míg a globális piac egyre több ember számára kínál végtelennek tűnő áru ellátást, a fejlődő országokban - mivel korlátozott hozzáférésük van az alapvető szolgáltatásokhoz és a működő piacokhoz - túl sokan küzdenek napi szükségleteik kielégítésével. A széles körben terjedő munkanélküliség, a gyors és egyre nagyobb mértékű városiasodás, valamint a környezeti és életkörülmények romlása számos országban elszegényedést, szociális válságot generál.

Összességében, a korszerű kutatóközpontok értékelése szerint, ha a Földön élő 9,7 milliárd ember megtalálná a módját a bolygórendszer hatékony kezelésének, az éhezés és a szegénység megszűnne, mindenki hozzáférne a megfelelő élelemhez, ruházathoz, lakáshoz, egészségügyi ellátáshoz, oktatáshoz, energiához, tiszta vízhez és higiéniai feltételekhez. Az öt év alatti gyermekek többé nem halnának meg megelőzhető betegségekben és egyetlen idős ember sem halna meg a hideg vagy a hőség miatt.⁴²

3.2 Kockázatok

Egyes források szerint Földünkön, ma 21 konfliktus övezet⁴³ (hot spot) van. A konfliktusok jellegüket tekintve eredeztethetőek egyes országok közötti területi vitákból (pl. orosz – ukrán

⁴¹ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world p. 34.
<https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Environment-Resources.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

⁴² Global Change, International Geosphere-Biosphere Programme
<http://www.igbp.net/news/features/features/2050avisionforourplanet.5.1b8ae20512db692f2a680003425.html> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁴³ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world Megatrend 6; p. 46.
<https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Environment-Resources.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

háború), civil, vagy polgárháborúból (pl. Szíria, vagy Afganisztán). Eredhetnek államközi, vagy államok közötti (pl. India – Pakisztán közötti) ellentétekből, egyes államok belső, politikai instabilitásából (pl. Libanon, vagy Etiópia), transznacionális terrorizmusból (pl. Mali, vagy Szomália), de akár szektaháborúból (pl. a Boko Haram Nigériában) is. A konfliktusok, háborúk, belső viszályok folyamata rendszerint szociális válságokkal és humanitárius katasztrófák kockázatával párosulnak, amelyek katalizátorként hatnak a migrációra.

Az érintett lakosságra ható folyamatos és egyre nagyobb mértékű kockázatok hazájuk tömeges elhagyására kényszeríti az embereket. A jobb megélhetés és az új élet reménye, a félelem előli menekülés pressziója akár tömeges, csoportos kivándorlásra is sarkallhatja a tömegeket, népcsoportokat. A régiókon belüli, az interregionális migrációt, főként a gazdasági jólétre való törekvés vezérli. A belső menekültek a saját határaikon belül menekülnek a helyi konfliktusok, erőszak és/vagy katasztrófák elől, próbálják óvni, védeni családjukat, értékeiket. Az elemzések szerint a régiók közötti nemzetközi migrációs áramlás 2050-re várhatóan magasabb lesz, mint ma. Globális fellépés nélkül 2050-ig akár 143 millió belső éghajlati bevándorlót (klimatikus migrációt) is előrevetítenek a Szubszaharai Afrikából, Dél-Ázsiából és Latin-Amerikából.⁴⁴

Az emberi szabadságjogok, az értékek alakulása is vegyes képet mutatnak. Az emberi jogokon, valamint a személyi, polgári, vallási és gazdasági szabadságokon alapuló értékekről szóló globális konszenzus a globális hatalomváltással párhuzamosan eltolódik. Minden régió populációja öregszik, egyre kevesebb munkaképes korú embernek kell több idős embert eltartania, a szociális hálók egyre leterheltebbek. Igaz, a régiók és államok közötti különbségek jelentős eltéréseket mutatnak.

A migráció komplex és összetett téma. Nem minden migráns lépi át a határt és nem minden bevándorló menekült. Azok az emberek, akik egyik országból a másikba költöznek, nemzetközi bevándorlók. A nemzetközi bevándorlás fogalmi meghatározása szerint, nemzetközi bevándorlók azok, akik a születési országuktól eltérő országban vagy az állampolgárságuk szerinti országtól eltérő országban élnek. A konfliktus, erőszak vagy katasztrófa miatt saját országukban lakóhelyüket elhagyni kényszerült emberek számát tekintve, 2019-ben a belső menekültek száma új csúcst ért el, meghaladta az 50,8 milliót, ami kétszerese a 2010-es adatoknak (24,9 millió). Ezen túlmenően - az első becslések szerint - 2019 végéig 95 országban legalább 5,1 millió ember kényszerült elhagyni lakóhelyét a katasztrófák - például árvizek, földrengések, vagy erdőtűzek - miatt.⁴⁵

A migráció számos kihívást és kockázatot jelent minden érintett nemzet számára, legyen az érintett ország „tranzitország”, vagy a menekültek szempontjából befogadó „célország”. A legális és jogilag kontrolált formában történő migrációval kevesebb, míg a határokat illegális

⁴⁴ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, Megatrend 1. p. 15-20. <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Global-Topics/Trend-Compendium/> (Letöltés ideje: 2022.

szeptember 24.)

⁴⁵ RBTC 2050 - a szerző fordítása

formában átlépő menekültekkel számos, esetenként súlyos problémák vannak. A határátkelő rendszereket megkerülő, a „zöldhatáron” átlépő határsértők számos veszély forrásai (fegyver, drog, ember csempészet, fertőző betegségek, vírusok hordozói, terror szervezetek, szervezett bűnöző csoportok tagjai, erőszakos, szélsőséges vallási nézeteket valló, extrémista, radikalizálódott csoportok tagjai, stb.) lehetnek, amelyek kiszűrése és a tömegből való kiemelése rendkívül komoly biztonsági kihívásokat jelent. Ezen illegális elemek ellenőrizetlen és szabad mozgása komoly, magas kockázatot jelent a fejlett társadalmak, nemzetek számára, fenyegetik az egyéni biztonság és társadalmi stabilitás intézményét, de negatívan hatnak a fejlett, szabad és demokratikus értékrendekre is.

Hazánknak, geostratégiai elhelyezkedését tekintve kiemelt fontosságú szerepe van Európa területi védelmének tekintetében, hisz a déli és keleti határrész - a Schengeni övezet⁴⁶ - lezárásával tartósan ellenáll a törvénytelen és illegális bevándorlással szemben. Nemzetünk védelmi szektora az elmúlt években, a határaink megerősítése és védelme érdekében jelentős erőforrásokat, képességeket mozgósított, a mai napon is feszített harcot vív a tömeges, illegális migrációval szemben.

A jövő kihívásai viszont tartogathatnak még újabb és komplexebb kihívásokat, kockázatokat. Ma a tömeges, illegális migráció ugyan büntetőjogi és törvényességi nemzetbiztonsági kérdés, de kedvezőtlen esetben további tömeges bevándorlással is számolhatunk, ami az éghajlati és klimatikus bevándorlás következtében esik és terhelődik majd határainkra, nemzetünkre. A klímaváltozás miatti népvándorlások okozta nyomás viszont teljesen más jogi és menekültügyi intézkedéseket követelnek meg a nemzetektől, új jogi aspektusokat formálnak majd, aminek kezelésére csak a fejlett rezilienciával rendelkező nemzetek lesznek képesek rugalmasan reagálni.

A legutóbbi évtizedben a negatív irányban megváltozó és változó biztonsági környezetre és hibrid fenyegetésekre válaszul a biztonság- és védelempolitikai megfontolásokat leginkább tematizáló reziliencia koncepciója hatja, amely átfogja a társadalmi működés számos területét. A rezilienciát garantáló intézkedés jogalapja a nemzeti és nemzetközi jogi, szabályozási és intézményi keretek különböző – akár állami, akár nem-állami szereplők felől érkező – károkozással szembeni ellenállóképességének hozzájárulása. A hazai biztonságpolitikai környezetre leginkább ható szervezatként az EU és a NATO 2014 óta egyre bővülő stratégiai és jogi eszköztárral és követelményrendszerrel rendelkezik az uniós (szövetségi), valamint a tagállami reziliencia fejlesztéshez. Ez egyrészt a nemzetközi tér egyes állami és nem-állami szereplőinek a demokratikus normák és intézmények szándékos aláásására irányuló törekvései fenyegetésként való azonosítása. Vitán felül áll, hogy a demokratikus társadalmak

⁴⁶ A Schengeni övezet 25 országot foglal magába: az Európai Unió 27 tagja közül 22 országot. Annak, hogy Magyarország teljes jogú taggá vált alapvető következménye, hogy a schengeni térségen belül megszűnt a határellenőrzés, a magyar állampolgárok bárhol átléphetik a belső határokat. A külső határokon azonban továbbra is megmarad a határellenőrzés.
https://www.nyilvantarto.hu/archiv_honlap/tartalom/fogalmak_utiokmany_hu_005.html (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

jogrendszeréből adódó sérülékenységeit meg kell erősíteni. A NATO a 2021-es brüsszeli csúcson kiadott, a szövetség rezilienciájának erősítését célzó kommunikációjában⁴⁷ a terrorfenyegetéseket, a kibertevékenységeket, a káros információs tevékenységeket (dezinformáció), valamint a demokratikus folyamatokba való beavatkozást jelölte meg olyan jelenkori fenyegetéseként, amelyekkel szemben a 2016-os varsói csúcson rögzített hét alapkövetelmény⁴⁸ meglétéhez az ellenállásra való adekvát képesség nélkülözhetetlen.

Hazai szinten bár a 2020-ban elfogadott Nemzeti Biztonsági Stratégiában is történt már utalás a reziliencia fontosságára, de 2022. november 1-jén hatályba lépő átfogó védelmi és biztonsági törvény⁴⁹ emeli majd csak be a hazai jogrendbe a NATO koncepciójával harmonizált nemzeti ellenálló képesség definícióját és az ahhoz rendelt intézmény-, illetve eszközrendszert. A hazai tudományos szakirodalomban ennek ellenére - néhány tematizáló kutatás⁵⁰ ellenére - csupán a problémafelvetés szintjén merül fel a jog ártó szándékú felhasználása (lawfare) és az ez ezzel szembeni ellenállóképesség (counterlawfare).

Nemzetközi szinten a témában korlátozottan rendelkezésre álló szakirodalom a jogi rezilienciának kétféle értelmezési keretet ad.⁵¹ Egyrészt más társadalmi alrendszerek rezilienciájának fejlesztésére irányuló eszközként is működik (reziliencia a jog által), másrészt pedig magának a hazai és nemzetközi jogrendszernek az ellenállóképességét górcső alá véve más területen jelentkező kockázatok esetében nem csupán eszközként, hanem stratégiai terepként tekintenek rá (a jog rezilienciája).

A lawfare jelenleg a nemzetközi jog a békés konfliktus megoldó szerepe mellé nyilvánvalóan felvette a hibrid konfliktusok egyik eszközeinek ártó funkcióját is. A nemzetközi közjognak a quasi fegyverként való felhasználására tehát számítani kell. Megfontolásra érdemes, hogy a jövőben a szabályozók nagyobb hangsúlyt helyezzenek a jog eszközeinek offenzív-defenzív alkalmazására a stratégiai célok elérésére, a konvencionális törekvések támogatására, és ugyancsak átgondolandó a jog dinamikusabb, aktívabb használata. Talán érdemes lenne az ilyen lawfare jellegű tervezés és végrehajtás összkormányzati koordinációja és vezetése.. A

⁴⁷ NATO, „Strengthened Resilience Commitment (2021)”, NATO, 2022. szeptember 13., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185340.htm. (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

⁴⁸ [1) a kormányzat folyamatos működőképességének fenntartása, 2) a folyamatos közüzemi szolgáltatások és energia-ellátás fenntartása, 3) a lakosság koordinálatlan tömeges mozgásának kezelése, 4) az alapvető élelmiszerekkel és ivóvízzel való ellátás folyamatos biztosítása, 5) tömeges sérülések ellátása, 6) a nemzeti média- és elektronikus hírközlés, az informatikai hálózat folyamatos szolgáltatásának a fenntartása, 7) a közlekedési és szállítási infrastruktúra folyamatos üzemeltetésének a biztosítása]

⁴⁹ 2021. évi XCIII. törvény a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról

⁵⁰ PETRUSKA Ferenc, „A lawfare tipológiája”, *Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok* 2022, 16 (2022): 1–16; PETRUSKA Ferenc, „Lawfare a védelmi szférában”, *Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok* 2022, 18 (2022): 1–16; PETRUSKA Ferenc, „A jogi hadviselés eszköztára”, *Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok* 17, 1 (2022): 1–16.

⁵¹ AUREL Sari: „Hybrid CoE Research Report 3: Hybrid Threats and the Law: Building Legal Resilience”, *Lawfare, Hybrid Threats and the Law* (Helsinki: Hybrid CoE - The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, <https://www.hybridcoe.fi/publications/hybrid-coe-research-report-3-hybrid-threats-and-the-law-building-legal-resilience/>) (Letöltés ideje: 2022. október 14.); AUREL Sari, „Legal Aspects of Hybrid Warfare”, *Lawfare* (blog), <https://www.lawfareblog.com/legal-aspects-hybrid-warfare> (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

megalapozott morális aggályok, és a jogtudomány iránti tiszteletből is le kell szögezni azt is, hogy a területet feldolgozó tudományos munkákban foglalkozni kell azzal, mi tekinthető a jog elfogadható szintű „felhasználásának”, hol kell határozottan meghúzni e megközelítésnek az elvi, szakmai és politikai határait. A jogi reziliencia megteremtése érdekében alapvetően kétirányú vizsgálat szükséges. Egyrészt be kell azonosítani a hazai és nemzetközi ellenálló képességének feltételeit. Ilyen lehet a kettő közötti inkonzisztencia., amely kihasználásával a jogot felhasználják stratégia célok elérése érdekében. (lawfare). Ezzel összefüggésben a belső jog felhasználása is megvalósulhat a belpolitikába. A jog felhasználása megkülönböztetendő a jog jóhiszemű alkalmazásától (jogalkalmazás). Harmadik lépésben lehet a jogi sérülékenységet okozó eszközök megelőzése, kezelése, elhárítása érdekében (counterlawfare).

3.3 Fenygetések (erőszak - radikalizmus, szervezett bűnözés elleni védelem, terrorizmus)

Magyarország geostratégiai helyzete sajátos, egyaránt ki van téve az úgynevezett „keleti” és „déli” irányból érkező biztonsági kihívásoknak, hazánk gyakorlatilag azok metszéspontjában helyezkedik el. Az utóbbi néhány évben Európát, így hazánkat is több „stratégiai sokk”⁵² érte (pl. a tömeges, illegális migráció, a nemzetközi erőszak és a terrorizmus, a feltörekvő és a nagyhatalmak tevékenysége, vagy a COVID-19⁵³ pandémia).

Ezzel párhuzamosan bizonyos térségek – főképp a Közel-Kelet és Észak-Afrika, a Száhel-övezet⁵⁴ vagy akár a Nyugat-Balkán – várhatóan továbbra is instabilak maradnak, és továbbra is fokozott nemzetközi (katonai és nem-katonai) jelenlétet igényelhetnek. Az extrémizmus, a terrorizmus fenyegetése, a dzsihádisták szervezetek mozgásszabadsága a Száhel és Afrika szarva⁵⁵ térségekben, valamint a proxy háborúk környezetében (Líbia, Jemen, Mali, Szenegál, Burkina Faso, Etiópia, Szudán, Csád), és az „Iszlám Állam” földalatti ténykedése magyar földön is veszélyeket generálhatnak.

Másik megközelítésben további veszélyforrás a térségben Európa határain a szegénység, Afrika demográfiai trendjei, a túlnépesedés, az urbanizációs kihívások, a kiszámíthatatlan természeti jelenségek, extrém időjárási körülmények következtében erősödő „klimatikus

⁵² Dr. NÉMETH Gergely HM VPHÁT: „A stratégiai sokk olyan előre nem látható, gyors, váratlan esemény, amely alapvető változást idéz elő az államok biztonságában.” 2020. 07. 14. <https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/eu-vedelempolitikai-igazgatok-videokonferenciaja.html> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁵³ A SARS-CoV-2 (az angol Severe acute respiratory syndrome coronavirus) rövidítése; magyarul súlyos akut légzőszervi szindróma-koronavírus, a Coronaviridae családba tartozó, embereket fertőző vírustörzs, amely a 2019-es koronavírus-betegség (COVID–19) kórokozója. Kínában, konkrétan Vuhan tartományban 2019. decembere óta több fertőzött esetet erősítettek meg, melyeket az új koronavírus (SARS-CoV-2) okozott. A vírus azóta világszerte terjed. Az a megbetegedés, amelyet a SARS-CoV-2 vált ki, a Covid-19 elnevezést kapta (Corona Virus Disease 2019). A beszámolók szerint a leggyakrabban jelentkező tünetek a láz, a köhögés és a torokfájás. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 11-én nyilvánította világméretűvé a Covid-19-et. <https://www.drweigert.com/hu/a-sars-cov-2-covid-19-koronavirus> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁵⁴ Száhel-övezet országai: https://mersz.hu/dokumentum/m27v_800 (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁵⁵ Afrika szarva: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2021/05/10/horn-of-africa-eu-to-deepen-strategic-relationship-with-the-region/> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

migráció”, továbbá egyes afrikai államok kormányzási ellehetetlenülése is mind kihatnak a nemzeti haderőnk jövőbeni szerepvállalására és formálják a műveleti feladatainkat.

A közel-keleti és déli irányból bevándorló, állástalan fiatalok tömegei is növekvő nyomást helyeznek Európa hatáira, egyúttal a szervezett bűnözés és a dzsihádisták csoportok utánpótlásához is hozzájárulnak, valamint a szélsőjobb és a radikális nacionalista ideológiák erősödésével is együtt járhatnak a térségünkben.

A nyugat-balkáni, közel-keleti és afrikai polgári és katonai válságkezelő műveletek éppen ezért változatlanul nagymértékben hozzájárulhatnak Európa, ezáltal a régiónk és hazánk biztonságához. Hazánk szempontjából a Nyugat-Balkán stabilitása alapvető stratégiai prioritás marad. Emellett a hazánkat közvetlenül és közvetetten érintő biztonsági kihívások (egyebek mellett a migráció és a nemzetközi terrorizmus) jelenlegi tendenciái miatt a jövőben az afrikai hadszíntér felértékelődése várható.

Az utóbbi években megjelenő stratégiai sokkok mellett figyelembe kell venni, hogy a technológiai fejlődés miatt a kibertérrel és világgúrral kapcsolatos kihívások terén is további felértékelődés várható. Továbbá a jövőben fokozott kihívást jelenthetnek a kettős felhasználású technológiák térnyeréséből, valamint a feltörekvő és diszruptív technológiák⁵⁶ terjedéséből fakadó kihívások. Ezen kérdésekkel várhatóan a hazánk biztonságpolitikai keretrendszerét meghatározó szervezetek, így a NATO és az EU is hangsúlyosabban foglalkozhatnak a jövőben. A hibrid jellegű fenyegetésekkel szemben a nemzeti biztonság szavatolása érdekében a katonai ágazatnak nagy hangsúlyt kell fektetnie a nemzeti ellenállóképességre (rezilienciára), valamint a polgári és rendvédelmi szervekkel való szoros együttműködésre.

3.4 Államok közötti háborúk, államon belüli konfliktusok

A jelenlegi fegyveres összeütközések különös jellegzetessége, hogy a háborúk száma ugyan növekszik, de az áldozatok száma paradox módon csökken. A 21. századi háborúk tehát alapvetően kevesebb áldozatot követelnek, mint a 20. századiak. A '90-es évek konfliktusai Boszniában, Ruandában és Szomáliában; illetve 2001. szeptember 11-e utáni Afganisztán és Irak elleni háborúk; Srí Lankán a tamilok elleni hadjárat és Líbia, illetve Dél-Szudán összeomlása általában csak a legfelsőbb politikai vezetés eltávolítását tűzte ki célul, s nem foglalt magába annexiós szándékot. Annexiós igények nélkül pedig háborúk általában csak egy korlátozott ideig és területen állnak fenn.⁵⁷ A jemeni konfliktus például jóval kevesebb embert, főként nőket és gyermekeket szedett áldozatául, mint a polgárháborút követő éhezések és betegségek.⁵⁸ Etiópiában milliók szenvednek akut élelmiszerhiányban a polgárháború miatt. Harcok az iszlamisták között Afrikában nem jár több százezer halálos áldozattal, de emberek

⁵⁶ A feltörekvő és diszruptív technológiák: <https://computerworld.hu/uzlet/diszruptiv-technologiak-az-ot-fo-felforgato-231071.html> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁵⁷ 10 Conflicts to Watch in 2022: <https://www.crisisgroup.org/global/10-conflicts-watch-2022>. (Letöltés ideje: 2022. október 1.)

⁵⁸ 10 Conflicts to Worry About in 2022: Yemen | Mid-Year Update”, ACLED (blog), <https://acleddata.com/10-conflicts-to-worry-about-in-2022/yemen/mid-year-update/> (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

milliói hagyják el otthonaikat és okoznak humanitárius katasztrófát. Afganisztánban a közrend és a közbiztonság megszűnt, az erőszak szintje meredeken emelkedett mióta a tálibok átvették a hatalmat, sőt az éhínség több afgán halálát okozhatja, mint az amerikai és szovjet megszállás évtizedei.⁵⁹

Sokat emlegetett jellemzője a jelenlegi háborúknak és polgárháborúknak a hibrid hadviselési forma. Ez a hagyományos reguláris és irreguláris hadviselés puha, közepes és kemény módszereinek felhasználása az ellenséges állam működésképtelenné és védtelenné tétele, majd bizonyos irányba kényszerítése érdekében. A hadviselés eszközei között megtaláljuk a kontrollált erőszak módszereit, a helyi kisebbségek lázítását, gazdasági nyomásgyakorlást, pszichológiai eszközöket és a jog⁶⁰ ártó szándékú közvetett és közvetlen felhasználását (lawfare) is.⁶¹ A közvetlen fegyveres összeütközések mellett széleskörű kiberhadviselésre is sor kerül: a felek gátlástalanul küzdenek dezinformációs kampányokkal, választási beavatkozással, gazdasági kényszerítéssel, valamint a migránsok fegyverként való felhasználásával.⁶²

Különösen nagy a jelentősége az új technológiák széleskörű bevetésének. A technológiai fölény döntő tényező a harctér alakításában és a jövőbeli háborúk kimenetelében. A technológiafejlesztés középpontjában továbbra is az integrált, több területet érintő műveletekhez szükséges robusztus parancsnoki és irányítási struktúrák létrehozása, a mobilitás, az átláthatóság és a minden időjárási körülmények közötti képesség fokozása, a meglepetés és a megtévesztés elérése, a tüzérv és a precíziós harci képesség kiterjesztett hatótávolsággal történő növelése, az információs műveletek és a kiberhadviselés fantáziadús eszközeinek biztosítása áll. A kormányok és hadseregek világszerte bőkezűen fektetnek be a mesterséges intelligencia (AI) fejlesztésébe. Ide tartoznak az autonóm fegyverrendszerek, a mesterséges intelligenciával rendelkező drónok és a mesterséges intelligenciával működtetett gyilkos robotok. A technológia továbbra is olyan hadviselési stratégiákat, műveleti művészetet és taktikákat fog kialakítani, amelyek megkönnyítik a katonai célok elérését akár kontaktus nélküli, nem kinetikus hadviselés útján.⁶³

Regionális hatalmak versengenek a befolyásért - gyakran helyi szövetségeseik révén. A proxy háborúkban ezek a regionális hatalmak akár az ellenfelek párhuzamos támogatásával tartják fenn egy számukra gyümölcsöző konfliktust. Mindez a konfliktusok elhúzódásával, sőt befagyásával jár.

⁵⁹ 10 Conflicts to Watch in 2022

⁶⁰ PETRUSKA: Lawfare a védelmi szférában; PETRUSKA: A lawfare tipológiája; PETRUSKA: A jogi hadviselés eszköztára.

⁶¹ RESPERGER István: *A válságkezelés és a hibrid hadviselés* (Budapest: Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó Zrt, 2018), 21–22, https://nbi.uni-nke.hu/document/nbi-uni-nke-hu/Resperger%20Istv%C3%A1n_A%20v%C3%A1ls%C3%A1gkezel%C3%A9s%20%C3%A9s%20a%20hibrid%20hadvisel%C3%A9s.pdf. (Letöltés ideje: 2022. október 4.)

⁶² KELEMEN Roland: „Cyber Attacks and Cyber Intelligence in the System of Cyber Warfare”, in *Doktoranduszok Fóruma : Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa*, Miskolci Egyetem (Miskolc, 2017), 117–122.

⁶³ GEN. BIKRAM Singh: „The Changing Character Of War In The 21st Century - Indian Aerospace and Defence Bulletin - News for aerospace and defence in India” <https://www.iadb.in/2022/05/03/the-changing-character-of-war-in-the-21st-century/>, <https://www.iadb.in/2022/05/03/the-changing-character-of-war-in-the-21st-century/> (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

A nagyhatalmakat érintő patthelyzetek és azok fegyveres összeütközés irányában történő elmozdulása egyre veszélyesebbnek tűnik. A kisebb államokban kirobbant fegyveres konfliktusok mellett esetenként a nagyhatalmak hadseregei közvetlen is ütköznek, amely egyelőre háborús küszöb alatti konfliktusokat⁶⁴ és incidenseket jelent.

Nukleáris megállapodások összeomlása azt eredményezheti, hogy a nukleáris fejlesztések és kapacitások megsemmisítése érdekében fegyveresen avatkozzon be egy atomfegyverrel már rendelkező ország. Egy ilyen katonai akció, vagy akár annak vélt nukleáris baleset háborút robbanhat ki. Ez a másik felet már most a hagyományos fegyverkezés irányba indíthatja el, amellyel magával ránthatja a teljes régiót.

Az Amerikai Egyesült Államok katonai és diplomáciai képességei még mindig páratlanok. Az amerikai fegyveres erők még szerte a világon képesek beavatkozásra, és Washington közelmúltbeli ázsiai diplomáciája azt mutatja, hogy még jelenleg is képes koalíciókat is kialakítani. De az ország riválisai már próbálgatják, meddig mehetnek el az amerikai érdekekkel szemben, amelynek több regionális konfliktus⁶⁵ adja jelét.

A COVID-19 világjárvány súlyosbította a világ legkritikusabb humanitárius katasztrófáit és elősegítette az elszegényedést, a megélhetési költségek emelkedését, az egyenlőtlenséget és a munkanélküliséget, amelyek számos fejlődő országban belpolitikai bizonytalanságot, sőt polgárháborút okozott és okozhat.⁶⁶ A tavalyi év során a pandémia közrejátszott a tunéziai hatalomátvételben, a szudáni puccsban és a kolumbiai tüntetéseken is.⁶⁷

Az alábbiakban egy rövid elemzést végzem el a napjainkban folyó legfontosabb konfliktusoknak. A konfliktusok kiválasztása és az elemzés fókusza egyaránt érinti azok intenzitását, közelségét és különösen az országhatárokon túlnyúló hatását (pl. fegyverkezési verseny eszkalációja, a konfliktus regionális tétje).

3.4.1. Ukrán-orosz konfliktus

Oroszország szándékai a konfliktussal továbbra sem világosak. Az ukrajnai háború közvetlen előzményei 2014-ben kezdődtek (Krími-félsziget), amellyel egy évekig lappangó konfliktus 2021-ben nyílt összecsapásba torkollt. Bármilyen fegyverszünetről szóló megállapodás egyelőre nincs látótávolságban. A konfliktus katonai oldala napi szintű elemzést kap, ezért e

⁶⁴ SPITZER Jenő: *ÖNVÉDELEM VERSUS TERRORIZMUS Az erőszak tilalma és az önvédelem joga a nemzetközi jogban, különös tekintettel az Iszlám Állam elleni nemzetközi fellépés lehetőségeire* (Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018), http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2019/04/spitzer-jen%C5%91_BJM_III_FINAL.pdf. (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

⁶⁵ Negyvenkét ember halt meg a kolumbiai tüntetések során, Magyar Nemzet: <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2021/05/negyvenket-ember-halt-meg-a-kolumbiai-tuntetesek-soran> (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

⁶⁶ LÓRÁND Ujházi, BOÉR Zoltán, PETRUSKA Ferenc és KALÓ József, szerk.: *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021* (Vác: Mondat Kiadó, 2022).

⁶⁷ Negyvenkét ember halt meg a kolumbiai tüntetések során; Egy katolikus beszámolója Szudánból: A katonai puccsal egy időre biztosan eltemették a békét, Magyar Kurír 27., <https://www.magyardurir.hu/hirek/egy-katolikus-beszamolaja-szudanbol-katonai-puccsal-egy-idore-biztosan-eltemettek-beket> (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

tanulmány nem akarja ezek számát gyarapítani. E tanulmány szempontjából jelentősége annak van, hogy földrajzi értelemben a fegyveres összeütközésben résztvevőkön messze túlmutató következményekkel jár. Halaszthatatlanná tette ugyanis a transzatlanti államok védelmi képességének fejlesztését, amely a hidegháborút követő évtizedekben lépeshátrányba került, valamint félreérthetetlenül és villámgyorsan ráirányította a figyelmet a biztonsági környezet gyökeres változásaira. Az euroatlanti államok vezetőiben ekkor tudatosult, hogy eddigi erőtlen intézkedéseik hatástalanok. A katonai felzárkózás és a társadalmak biztonságtudatosítása Európában ismét célá vált, amelyet a NATO legújabb célkitűzései máris megmutatnak. Ennek tekintendő például a kibertér katonai műveleti területté minősítése, a védelmi kiadások GDP 2%-os aránya, és a tagállamok nemzeti ellenálló képességének fejlesztése.⁶⁸

3.4.2. Etiópia

Etiópiában több mint nyolcvan etnikai csoport él. Tigré tartományban lakik az etiópok egyhuszada, főleg tigrinyák, kunamák és irobok. 2020-ban még úgy tűnt Abiy Ahmed etióp miniszterelnök eltörli az évtizedek óta tartó elnyomó kormányzatot. Helyette 2020 végétől folyik a harc kormány és az északi Tigré régióból származó lázadók között. A fegyveres konfliktus a legitim kormány és a Tigré Népi Felszabadítási Front között zajlik. Maga Tigré régió egy a tíz országos régió, az ország észak-keleti részén. A polgárháború intenzitására jellemző, hogy már jelenleg is komoly humanitárius válsággal jár együtt. A harctér dinamikája drámaian ingadozik. Abiy először szövetségi csapatokat vezényelt Tigrébe 2020 novemberében, amelynek közvetlen előzménye az volt, hogy egy katonai helyőrséget a lázadók lerohantak. A szövetségi kormányerők jelenleg folyamatosan törnek előre, amelyeket az ellenségből baráttá vált egyes tigráj csapatok is támogatnak.⁶⁹ 2022 augusztusában újra kiújult a pusztító konfliktus Észak-Etiópiában, és ezzel gyakorlatilag véget is ért az etióp szövetségi kormány és a tigráj erők között 2022 márciusában megkötött tűzszünet, amely sokak reményei szerint megnyitotta volna az utat a béketárgyalások előtt. Az Afrikai Unió elnöke azonnali tűzszünetre szólított fel a harcoló feleket. Antony Blinken amerikai külügyminiszter is figyelmeztette a feleket, hogy szüntessék be az ellenségeskedést és vegyenek részt az Afrikai Unió által szervezett egyeztető béketárgyalásokon. Az polgárháború igazi tétje a stratégiaileg létfontosságú vörös-tengeri térség ellenőrzése és az Amerikai Egyesült Államok érdekei a térségben.⁷⁰

3.4.3. Afganisztán

⁶⁸ FARKAS: *A védelem és biztonság-szavatolás szabályozásának alapkérdései Magyarországon*, 15.

⁶⁹ ÚJHÁZI és mtsai., *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021*, 345–348.

⁷⁰ Ethiopia's Civil War Is Raging. How Can It Get on Track toward Peace?, United States Institute of Peace, 2022, <https://www.usip.org/publications/2022/10/ethiopias-civil-war-raging-how-can-it-get-track-toward-peace>. (Letöltés ideje: 2022. október 4.)

2021-ben az amerikai jelenlét megszűnésével lezárult Afganisztán több évtizedes tragédiájának egy fejezete, majd egy másik, még tragikusabb fejezet kezdődött. A tálibok győzelme gyors volt, de sokáig tartott: az Amerikai Egyesült Államok a tálib bevonulást megelőző évben kötött megállapodást az amerikai kivonulásról. A felkelők előre nyomultak a vidéken, bekerítették a tartományi és körzeti központokat. 2021 tavaszán és nyarán elkezdtek elfoglalni a városokat, gyakran meggyőzve az afgán a nyugati támogatás közelgő megszűnése miatt demoralizálódott afgán hadseregparancsnokok megadták magukat. A kormány augusztus közepén összeomlott, és a tálibok többnyire harc nélkül vonultak be Kabulba. Ez a megdöbbentő eseménysorozat véget vetett egy olyan politikai rendnek, amelyet a nyugati hatalmak tartottak fenn két évtizedig. A fejlett világ a tálib állami vagyon befagyasztásával, költségvetési segélyek leállításával, és humanitárius szankciókkal reagált. Ezek hatására a tálib kormány nem tudta kifizetni az állami tisztségviselők illetményét, a pénzügyi szektor megbénult és a következményeket pedig még egy aszály is fokozta. Az országban 23 millió ember éhezik. A tálibok hatalomátvétele óta humanitárius katasztrófa zajlik. Az ENSZ adatai szerint több millió afgán gyermek halhat éhen. A tálibok jelenleg az Iszlám Állam ellen vívott kegyetlen küzdelemmel néznek szembe. Az ideiglenes kabinet tagjai valamennyien tálib férfiak. A lányiskolák bezárása eleve nemzetközi felháborodást váltott ki. Jelenleg is folynak bírósági eljárás nélküli kivégzések. A tálibok augusztusi hatalomátvétele után az elhúzódó afganisztáni konfliktus hirtelen átadta helyét az emberi jogok korlátozásának és a humanitárius válságnak, hiszen jórészt megszűntek a külföldi segítségnyújtó szervezetek intenzív programjai. A tálibok azonnal visszavonták a nők jogait és a médiaszabadságot, azaz a 2001 utáni újjáépítési erőfeszítések egyik legfontosabb eredményeit. A legtöbb középiskolát bezárták a lányok számára, a nőknek pedig megtiltották az állami foglalkoztatást. A sajtószabadság gyakorlatilag megszűnt. A tálibok számos városban felkutatták, megfenyegették, és néha őrizetbe vették vagy kivégezték az afgán nemzeti biztonsági erők korábbi tagjait, a korábbi kormány tisztviselőit vagy családtagjaikat. Amikor a tálibok 2021. augusztus 15-én bevonultak Kabulba, emberek ezrei próbáltak elmenekülni. A tálibok győzelme Afganisztánt a humanitárius válságból katasztrófába sodorta, mivel afgánok milliói a jövedelemkiesés, a pénzhiány és az emelkedő élelmiszerárak miatt súlyos élelmiszerhiánnyal küzdenek.⁷¹ Az ENSZ jelentése szerint 2021 első felében a tálib erők voltak felelősek a polgári halálesetek és sérülések közel feléért, akik fele nők és gyermekek közül került ki. Afganisztán az utolsó helyen áll a nők, a béke és a biztonság helyzetét mutató globális listán.⁷²

3.4.4. Jemen

⁷¹ Lessons from the Afghanistan Peace Process (Lessons from the Afghanistan Peace Process, Washington, D.C, 2022. október 25.), <https://www.usip.org/events/lessons-afghanistan-peace-process>. (Letöltés ideje: 2022. október 5.)

⁷² Az afganisztáni helyzet, különös tekintettel a nők jogainak helyzetére, Európai Parlament weboldala, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0128_HU.html. (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

A jemeni háború 2021-ben már lekerült az újságok címlapjáról, de ez nem jelenti azt, hogy nem folyik ugyanolyan pusztítással és nem csupán a hírértékét veszítette el. A huti lázadók azóta előre nyomultak az olajban és földgázban gazdag Marib kormányzóságban. Bár a lázadók katonai erejét régóta alul értéklik, úgy tűnik, hogy egy mozgékony és fejlődő többfrontos hadjáratot indítanak. Jelenleg Al-Bayda kormányzóságot tartják ellenőrzésük alatt. Marib olaj- és földgázkészletével a hutik képesek lesznek csökkenteni az üzemanyag és az áram árát Jemenben, és ezzel belpolitikai stabilitást és akár nemzetközi elismerést is kivívni. A Hadi-kormány utolsó északi bástyájának (Marib) elvesztése valószínűleg Hadi elnök politikai bukását jelentené. Néhány névlegesen Hadi-párti jemeni máris arról tárgyal, hogy a helyére elnöki tanácsot állítanak. Ez pedig aláásná a kormány nemzetközi státuszát, és valószínűleg megerősítené a hutik ellenállását a béketárgyalásokon. Az ENSZ által támogatott béketárgyalások eddig csekély eredménnyel jártak. A 2018-as stockholmi megállapodás megakadályozta ugyan Hodeidah kikötőváros ostromát, amely a segélyek fogadásának és elosztásának létfontosságú központja, de nem sok sikert ért el a több mint tizenötezer fogoly cseréjében és a tűzszünet érvényesítésében. Megfigyelők attól tartanak, hogy a regionális szereplők – köztük Irán, Szaúd-Arábia és az Egyesült Arab Emírségek – közötti súrlódások elhúzzák a háborút. A körülmények 2019 végén romlottak meg, amikor a hutik vállalták a felelősséget a szaúdi olajlétesítmények elleni rakétatámadásért. Az ENSZ megfigyelői arra a következtetésre jutottak, hogy valójában nem a hutik követték el a támadást, míg a Szaúd-Arábia vezette koalíció Iránt okolta.⁷³ A békére irányuló erőfeszítések 2022 áprilisában lendültek fel, amikor Jemen új kormányzótanácsa segítette a huti-ellenes erők megszilárdításában. Később ugyanabban a hónapban a hutik és a koalíciós erők koordinálták az első országos tűzszünetet, amely lehetővé tette a kereskedelmi járatok újra indulását Szanaából, és néhány üzemanyag-hajó kikötését Hodeidahban. A felek többször meghosszabbították a fegyverszünetet, de a hathónapnyi viszonylagos béke után nem sikerült újra megállapodniuk. A jemeni kormány és a hutik is egymást hibáztatták a megállapodás felbomlásáért, ami súlyos harcokhoz vezethet, és Jement mély válságba sodorhatja. Bárki, aki abban reménykedik, hogy a hutik győzelme a háború végét jelentené, illúziót kerget, mert azok valószínűleg folytatnák támadásaikat Szaúd-Arábia irányában.⁷⁴

3.4.5. Izrael és Palesztina

A jelenlegi folyamatok azt mutatják, hogy a békefolyamatok és az oly sokszor emlegetett ún. kétállami megoldás valószínűtlenebb, mint valaha. A Hamasz terrororganizáció a Gázai övezetet irányítja, és nemrég válogatás nélkül lőtt nagy hatótávolságú rakétákat Izraelre. Izrael kemény légitámadással válaszolt, ami 11 napos konfliktust váltott ki, amelyben több mint 250 ember halt meg, majdnem mindannyian palesztinok. Az izraeli városokban a palesztin polgárok az utcára vonultak, néha összecsaptak a ciszjordániai telepésekkel és más jobboldali zsidókkal. A májusi ellenségeskedések során egyes közösségek között erőszak tört ki olyan városokban,

⁷³ Yemen's Tragedy: War, Stalemate, and Suffering, Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/background/yemen-crisis>. (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

⁷⁴ 10 Conflicts to Watch in 2022

ahol palesztin és zsidó izraeli polgárok egyaránt éltek. Három ember meghalt és több százan megsebesültek, köztük palesztinok és zsidók egyaránt. Több mint kétezer embert vettek őrizetbe az események után.⁷⁵ Bár az ellenségeskedések túlságosan is ismerősek voltak, ez a harc új elemeket hozott. A palesztinok évtizedek óta először túlléptek megosztottságukon, és egyesítették hangjukat nyugat-szerte. A legtöbb palesztin elvesztette a hitét abban, hogy államiságot szerezhetnek pusztán tárgyalásokon keresztül.⁷⁶

3.4.6. Haiti

A karibi országot régóta gyötrik politikai válságok, bandaháborúk, és természeti katasztrófák. Ennek ellenére az elmúlt év sok haiti számára különösen sivárnak tűnt. Júliusban bérnyilkosok merényletet követtek el az elnök ellen. Jovenel Moïse-el az otthonában végeztek, miközben a biztonsági emberei a jelek szerint semmit sem tettek ennek megakadályozására. Sokkos állapotban a politikai elit azon civakodott, hogy ki vezesse az országot. Az utódlási rend összekuszálódott, mivel Moïse Ariel Henry-t nevezte ki új miniszterelnöknek, de még nem tette le az esküt. Végül Henry lett az ország ideiglenes vezetője lett, de nehezen tudta érvényesíteni a hatalmát. Egy augusztusi földrengés nagyrészt elpusztította Haiti déli részét. Az elszabadult bandák, amelyek a főváros nagy részét uralják Port-au-Prince-ben, akadályozzák a nemzetközi segélyezési erőfeszítéseket. Az olajterminálok bűnözők általi elfoglalása az országot már a korai időszakban sújtotta. Haiti eközben lemaradt a COVID-19 vakcina elosztásában is. A fenti okok miatt több haiti lakos elmenekült az országból.⁷⁷

3.4.6. Mianmar

Aung San Szú Kji és a Nemzeti Liga a Demokráciáért elsőprő győzelme a 2020. novemberi választásokon nem hozott demokratikus fordulatot az ország élételben. A katonai vezetők a szavazást manipulálnak neveztek és letartóztatták a civil politikusokat.⁷⁸ A 2021. februári 1-jei puccs után tömeges tüntetések kezdődtek a katonaság politikai szerepvállalása ellen a nagyvárosokban. A több száz halálos áldozatot követelő rendészeti fellépés tovább fokozta az ellenállást. Nemzeti egységkormány szeptemberben felkelésre szólította fel az állampolgárokat a katonai junta ellen. Ameddig az egységkormány fejleszti saját reguláris katonai képességeit, a spontán felkelők naponta támadásokat hajtanak végre, rajtaütéseket követnek el a hadsereg tagjai ellen, valamint katonai konvojokat robbantanak fel és merényleteket követnek el helyi tisztségviselők, valamint informátorokat és mások ellen, akiket a junta iránt lojálisainak tartanak. Az emberi áldozatok és egy bukott állam a stratégiai szempontból létfontosságú Indo-csendes-óceáni térségben senkinek sem érdeke. Az ellenállás a polgári engedetlenségtől a biztonsági erőkkel való fegyveres összecsapásokig terjed. A

⁷⁵ HUMAN RIGHTS WATCH: Israel and Palestine: Events of 2021", in *World Report 2022*, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/israel/palestine>. (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

⁷⁶ Israel and Palestine: Challenges to Coexistence, Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/event/israel-and-palestine-challenges-coexistence>. (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

⁷⁷ 10 Conflicts to Watch in 2022

⁷⁸ Újabb börtönbüntetést szabtak ki Aung Szan Szú Kji volt mianmari vezetőre <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2022/04/ujabb-bortonbunetetest-szabtak-ki-aung-szan-szu-kji-volt-mianmari-vezetore>. (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

halálos patthelyzet szörnyű emberi áldozatokat követel. Mianmarban egyre több csatát vívnak a katonaság és a fegyveres civilek szervezett csoportjai. A hadsereggel harcolók közül sokan fiatalok. Az erőszak intenzitása és mértéke - és az ellenzéki támadások összehangolása - arra utal, hogy a konfliktus felkelésből polgárháborúvá változott. Az erőszak mára az egész országra kiterjedt. A helyszíni jelentések szerint a harcok egyre összehangoltabbá váltak, és olyan városi központokat is elértek, amelyekben korábban nem volt fegyveres ellenállás a hadsereggel szemben. Bár a halálos áldozatok pontos számát nehéz ellenőrizni, a polgárháborúban mintegy 12 000 ember halt meg, mióta a hadsereg átvette a hatalmat. Az összecsapások augusztus óta hónapról hónapra több áldozatot követelnek. A puccsot közvetlenül követő időszakban a legtöbb civil akkor halt meg, amikor a biztonsági erők lecsaptak az országos tüntetésekre. Most azonban a halálos áldozatok számának növekedése a felkelők által kezdeményezett fegyveres összeütközések következménye.⁷⁹

3.4.7. Afrikai iszlamisták

Az egyik legerősebb afrikai iszlamista csoport közé tartozik a Jama'at Nusrat al Islam Wal Muslimin, amely módszereit több másik iszlamista csoport is átvette. Ettől eltérően szervezett a hírhedt Boko Haram, amely történetileg az Iszlám Állam afrikai szárnya volt. Említést érdemelnek még az Ansaroul Iszlám, a Katiba Salaheddine, a Dzsihád al-Iszlámija, az Al-Shabaab Szomáliában, a transznacionális Iszlám Állam Nyugat-Afrikában, Közép-Afrikában Szomáliában. Ezek többsége szunnita iszlám, miközben egyre nagyobb teret hódítanak el Afrikában a síita iszlamista szervezetek is.⁸⁰ Miután az Iszlám Állam elvesztette kalifátusát (területi államát) a Közel-Keleten, Afrika a világ legdurvább terrorista támadását szenvedte el. A harcok az államok és a dzsihádisták között a kontinensen nem újdonság, de az iszlamista terrorizmus az Iszlám Államhoz és az al-Kaidához köthető lázadások az elmúlt években felerősödtek. Az afrikai bukott vagy gyenge államok a mozgékony militánsok ellen reménytelenül küzdenek. Az iszlamisták ugyanis a hatalmas hátországból bújnak meg, ahová nem ér el a kormánycsapatok fegyvereinek tüze. A szakadár csoportok azonban még mindig hatalmas károkat okoznak a Csád-tó környékén. Kelet-Afrikában az al-Shabab, a kontinens legrégebbi iszlamista lázadása még mindig jelentékeny erőt képvisel. A lázadók Szomália vidéki területeinek többségét bitorolják.⁸¹

4. A biztonsági környezet és változása

A globális biztonsági környezetben számos kihívás állt be, a romló tendencia és a változás következtében nagyszámú kockázat és fenyegetés irányulhat hazánk, vagy szövetségi rendszereink ellen. Ezen változás tényszerűsége szükségessé tette, hogy a korábbi, 2012-es

⁷⁹ Myanmar: Increasing Evidence of Crimes against Humanity since Coup, UN News, <https://news.un.org/en/story/2022/09/1126451>. (Letöltés ideje: 2022. október 14.)

⁸⁰ UJHÁZI és mtsai., *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021*, 159.

⁸¹ 10 Conflicts to Watch in 2022

Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájában⁸² meghatározott értékeink, érdekeink⁸³ és adottságaink alapján, a mai korra jellemző biztonsági környezettel összhangban egy korszerű, napjaink biztonsági kihívásait, kockázatait és veszélyeit újra vizsgáló Nemzeti Biztonsági Stratégia kerüljön kimunkálásra és kiadásra.

4.1 Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája - Biztonságos Magyarország egy változékony világban

A 2020 áprilisában jóváhagyott és megjelent új Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájában olyan jelentős kihívások, kockázatok és fenyegetettségek kerültek meghatározásra, amelyek nemzeti érdekeinkre, értékeinkre nagyfokú hatást gyakorolhatnak:

1. *„illegális migránsok tömeges érkezése a nyugat-balkáni vagy más, hazánkat érintő útvonalon és idegen népesség Magyarországra telepítése;*
2. *váratlan fegyveres támadás;*
3. *összehangolt és széleskörű diplomáciai, információs és titkosszolgálati - hibrid⁸⁴ - műveletek pénzügyi-gazdasági nyomásgyakorlással, pénzügyi spekulációs támadásokkal vagy katonai fenyegetéssel párosulva Magyarország destabilizálása, kormányzati cselekvőképességének, politikai stabilitásának és társadalmi egységének gyengítésének, továbbá nemzetközi érdekérvényesítő képességének korlátozása céljából;*
4. *jelentős károkat okozó kibertámadások a kormányzati informatikai rendszerek, az E-közigazgatás, a közműszolgáltatók, a stratégiai vállalatok, a létfontosságú infrastruktúra egyéb elemei és más, a társadalom működésében fontos szervezetek számítógépes hálózatai ellen;*
5. *terrorcselekmény elkövetése Magyarországon, illetve magyar állampolgárok vagy magyar érdekeltségek ellen külföldön;*
6. *a nemzeti szuverenitást sértő, a nemzeti döntési jogköröket nyíltan vagy leplezetten elvonó törekvések, továbbá a határon túli magyar közösségek helyzetének jelentős*

⁸² 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat. A Kormány elfogadja az 1. mellékletben foglalt, Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája „Biztonságos Magyarország egy változékony világban” elnevezésű dokumentumot. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txrefereer=00000001.txt> (Letöltés: 2022. október 12.)

⁸³ RESPERGER István: A válságkezelés új megközelítése. Hadtudományi Szemle 2016. p.36. <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/7116> A nemzeti érdek a nemzet javát, hasznát, szükségleteit körülhatároló alapvető fogalom. A nemzet fennmaradása, megszilárdulása, továbbfejlődése szempontjából alapvető jelentőségű feltételrendszer. Érdek (egyszerű nemzeti érdek): olyan társadalmi szükségletek összessége, amely a nemzeti jólét emelésének irányába mutat, a hangsúly az érvényesítésre helyeződik, oltalmazása általában preventív, és a fegyveres erők alkalmazása nélkül, közvetett módon történik. (pl. anyagi, technikai, pénzügyi, oktatási és segélynyújtás) (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁸⁴ RESPERGER István: A válságkezelés és hibrid hadviselés (2018) 21. p.21. https://nbi.uni-nke.hu/document/nbi-uni-nke-hu/Resperger%20Istv%C3%A1n_A%20v%C3%A1ls%C3%A1gkezel%C3%A9s%20%C3%A9s%20a%20hibrid%20hadvisel%C3%A9s.pdf A hibrid hadviselés a hagyományos reguláris (lineáris, konvencionális) és az irreguláris (nem lineáris, nem konvencionális) hadviselés puha, közepes és kemény módszereinek, eljárásainak rugalmas alkalmazása abból a célból, hogy az ellenség államát, fegyveres erőit működésképtelenné, védtelenné tegyünk és akaratainkat rákényszeríthessük, legfőképpen azzal a stratégiai céllal, hogy az erőszak szintje a konfliktus folyamán ne haladja meg a háborús szintet. (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

romlása vagy ellehetetlenülése, amelynek következtében tömegesen kényszerülhetnek elhagyni szülőföldjüket;

- 7. a tartós népességfogyás és a lakosság átlagéletkorának folyamatos emelkedése miatt kritikus demográfiai helyzet kialakulása;*
- 8. a nemzetközi gazdasági válság kiújulása, vagy a globális kereskedelmi konjunktúra tartós leállása, ennek következtében pedig a globális és regionális értékláncok leromlása;*
- 9. az energiainportban bekövetkezett fennakadásból fakadó ellátási válsághelyzet létrejötte;*
- 10. súlyos és tartós instabilitás kialakulása, illetve „bukott állam” létrejötte hazánk közvetlen szomszédságában vagy régiójában;*
- 11. a forradalmi technológiai fejlesztések illetéktelen kezekbe kerülésével a nemzet biztonságát veszélyeztető támadások vagy terrorcselekmények megjelenése;*
- 12. bűnszervezetek, szervezett bűnözői csoportok magyarországi térnyerése és befolyásának erősödése;*
- 13. tömegpusztító fegyverekkel, illetve nukleáris, radiológiai, biológiai vagy vegyi szennyezőanyagokkal Magyarország, vagy a környező országok ellen végrehajtott támadás vagy terrorcselekmény;*
- 14. olyan Magyarország, vagy szomszédos országok területén bekövetkezett ipari balesetek és katasztrófák, amelyek regionális kihatásokkal járnak;*
- 15. a lakosság tömeges és súlyos megbetegedésének kockázatát hordozó járványos betegség magyarországi megjelenése és gyors terjedése;*
- 16. nagyobb ár- és kiterjedt belvizek kialakulása, valamint más természeti katasztrófák hosszantartó aszályos időszakok, hó- és hideghullámok, heves viharok, pusztító erdő vagy vegetációtüzek rendszeres bekövetkezése;*
- 17. a globális felmelegedés következtében tartósan vízhiányos időszakok rendszeres előfordulása, a talaj fokozatos kiszáradása és eróziója, valamint a vegetáció pusztulása egyes erősen sérülékeny hazai térségekben”*

Magyarország új Nemzeti Biztonsági Stratégiájának elemzése során összességében megállapítható, hogy az új NBS átfogóan és reálisan értékeli a globális biztonsági helyzetet, annak napjainkra jellemző romló tendenciáját. A stratégia valós és hiteles képet ad nemzetünk biztonsági környezetére vonatkozóan, a nemzetünket veszélyeztető biztonsági kihívások sorából beazonosítja azokat az eshetőségeket, amelyek támogatják és meghajtói lehetnek nemzeti érdekeink érvényesítésének. A biztonsági környezet értékelése az ország geostratégiai adottságaival kapcsolatban valós kihívásokra mutat rá, számba véve a hazánkat és annak régióját érő nagyhatalmi befolyást, a stratégiai sebezhetőséggel és Magyarország „kisállami” jellemzőivel, képességeivel egyetemben. Az NBS-ben 17 kiemelt biztonsági kihívást és biztonsági célkitűzést azonosíthatunk be. A korábbi stratégiákhoz képest nagyobb hangsúlyt kap a megelőzés, az ellenállóképesség és annak fokozása. Az új NBS ezen felül

utalást tesz a gyors és határozott válaszadás képességére a feltételek rendelkezésre állásának biztosításával (lásd: Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program⁸⁵).

Az NBS stratégiai szintű tartalma és funkciója miatt konkrétan ugyan nem osztályozza a jelenlegi geostratégiai környezetre jellemző kockázatokat, kihívásokat és veszélyeket, viszont azok korszerű és tudományos meghatározásai átfogó képet adnak. A hazai biztonság- és védelempolitikai szakértők szerint az újonnan kiadott NBS a korábban kiadottakhoz képest sok tekintetben átfogóbb, hiszen az a modern kor kihívásait jobban tükröző és azok kihívásainak megfelelő és arányos válaszokat adó stratégiai gondolkodásmódról árulkodik.

5. Napjaink globális, regionális és nemzetünkre ható biztonsági kihívásai

A NATO politikai és katonai szövetségével, az EU-val és a nemzeti haderővel szemben jelentkező jövőbeni kihívások új műveleti képesség-követelményeket és új haderőszerkezési feladatokat tesznek szükségessé. A jövő műveleti környezete több vonatkozásban kiszámíthatatlan. A geostratégiai környezet változását, a globális hatalmi erőviszonyok alakulását ugyan nehéz dekádokkal előre pontosan meghatározni, de bizonyos tendenciák, irányvonalak már most látszanak, amelyek a Magyar Honvédség nemzetközi műveleti szerepvállalására, környezetére és feladatrendszerére is döntően kihathatnak.

A megváltozott biztonsági környezet, a felismert jövőbeni kihívások nagyban kihatnak, befolyásolják és generálják a szövetség jövőbeni feladatrendszerének kiszélesítését. Számos biztonságpolitikai szakértő és több tagállam úgy tartja, hogy a NATO -nak is foglalkozni kell a klímaváltozás biztonságpolitikai aspektusaival, illetve a reziliencia megerősítésével, az aszimmetrikus hadviseléssel⁸⁶, a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel, a tudomány és technológiába történő magasabb léptékű beruházásokkal, a kiberbiztonság kérdésével és az új típusú fenyegetések elleni felkészüléssel. A NATO egyértelmű célkitűzése, hogy politikailag, katonailag erősebb legyen, és globális, hadászati szintű kitekintéssel rendelkezzen. Az elmúlt időszakban a NATO politikai vezetői⁸⁷ számos javaslatot fogalmaztak meg, miszerint konkrét stratégiai eredményeken keresztül kívánják erősíteni a Szövetség egységét, a transzatlanti

⁸⁵ Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program: 1298/2017. (VI. 2.) Korm. határozat a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program megvalósításáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A17H1298.KOR&txtreferer=00000001.TXT> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁸⁶ RESPERGER István: Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése. DOI 10.17047/HADTUD.2016.26. E.37, p.6. (Letöltés ideje: 2022. október 12.) https://www.mhtt.eu/hadtudomany/2016/2016_elektronikus/index.php Aszimmetria fogalma: „A katonai és a nemzetbiztonsági területeken értelmezve, az aszimmetria gyakorlatilag, a szembenálló féltől eltérő cselekvési változatokat (műveleteket), szervezeteket, és gondolkodási módot képvisel, abból a célból, hogy maximalizálja a saját előnyeit, és kiaknázza az ellenség gyengeségeit, valamint megragadja a kezdeményezést, vagy nagyobb cselekvési szabadságot nyerjen. Az aszimmetria lehet politikai-stratégiai, vagy katonai-stratégiai, illetve ezek kombinációja is.”

⁸⁷ A NATO legfőbb politikai döntéshozó testülete: https://www.nato.int/nato-welcome/index_hu.html Az Észak-atlanti Tanács (NAC) a NATO legfőbb politikai döntéshozó testülete. Mindegyik tagországnak van képviselője a NAC-ban. E testület legalább hetente ülészik, vagy szükség esetén bármikor, különféle szinteken. Az üléseken a főtitkár elnököl, aki segíti a tagokat abban, hogy a fő kérdésekben megállapodásra jussanak. (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

együttműködést, a kollektív védelmi elkötelezettséget, a partnerséget és a polgári védekezést, védelmet. A kidolgozott koncepció tartalmazza a közös finanszírozás kiterjesztését, a NATO technológiai fölényének megőrzését, a kiképzés és kapacitás-építés fokozását, a klímaváltozáshoz kapcsolódó biztonsági aspektusokat, az ellenállóképesség (reziliencia), a szövetségesek közötti politikai konzultációt és a NATO-partnerségek erősítését, valamint a NATO Stratégiai Koncepciójának⁸⁸ megújítását. A korábbi tervek szerint az új Stratégiai Koncepció kimunkálására egy év állt rendelkezésre, és a terveknek megfelelően a 2022. évi madridi NATO csúcstalálkozón, az állam-és kormányfők azt el is fogadták.

A globális biztonsági környezet összességében romló tendenciát mutat, és a hatalmi viszonyok átrendeződésével a bizonytalanság tovább fokozódhat. A multipolaritás felé tartó világrendet várhatóan az Amerikai Egyesült Államok és Kína közötti gazdasági versengés növekedése fogja meghatározni, valamint az azzal egyidőben fokozódó politikai szembenállás erősödése várható.

Az elmúlt évek során az USA figyelme keletre, Ázsia felé tolódott el, ami a transzatlanti kapcsolatok megváltozásával járt. Ugyanakkor a Biden-adminisztráció várhatóan nagy hangsúlyt fog fordítani a transzatlanti kapcsolatok helyreállítására, ezáltal szorosabban együtt fog működni az - elsősorban a hagyományosan jó bilaterális kapcsolatokkal rendelkező (Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország) - európai államokkal. Az Amerikai Egyesült Államok mai kommunikációja szerint, a prioritások újrafogalmazott sorrendje elsősorban a NATO modernizációja, majd a klímapolitika megújítása, a poszt-COVID időszak helyreállítási rezilienciája, a stratégiai kommunikáció fejlesztése Kínával, a tudomány és technológia vívmányainak kihasználása, valamint a diplomácia megújításának kiemelkedő szerepe.

Az állami szereplők szintjén a konvencionális katonai fenyegetésekhez kapcsolódó jelenségeket, a nagyszabású katonai modernizációs programokat, a nagyhatalmi vetélkedéseket, valamint kifejezetten Oroszország és Kína tevékenységeit emelhetjük ki. Napjainkban kiváló példája ennek, az USA adminisztráció megnyilvánulása, Oroszország folyamatban lévő agressziója Ukrajna ellen. Biden, US elnök határozottan kinyilvánította Ukrajna további katonai-politikai támogatását és az orosz reakció esetén, az azzal arányos, - de nem az eskaláció irányába folyó - politikai válaszlépéseket helyezett kilátásba. Egyértelműen, a NATO számára Oroszország jelenti továbbra is a legnagyobb veszélyt, így az elrettentési és védelmi képességek, a NATO katonai struktúráinak és erőinek modernizálása jelentős prioritást kap. A jövőben nagyobb hangsúly irányul az Északi-sarkban rejlő biztonsági kockázatokra, valamint Kína felemelkedésének biztonsági kihívásaira is. A nem állami

⁸⁸ NATO Stratégiai Koncepciója: <https://kki.hu/felkeszules-a-haborura-a-nato-uj-strategiai-koncepciojanak-ertekelese/> 2022. június 29-én, a madridi NATO-csúcstalálkozón, az állam- és kormányfők jóváhagyták a szövetség új stratégiai koncepcióját. A NATO tizenkét év után újra rendelkezik naprakész stratégiával. A sorrendben nyolcadik stratégiai koncepció a szövetség hivatalos hosszú távú programja, amely a második legfontosabb dokumentum az Észak-atlanti Szerződés után. Az új koncepció erre az évtizedre vázolja fel a NATO céljait, a működés és fejlesztés alapelveit, valamint alapvető védelmi feladatait. Jelentősége abban van, hogy iránytűt, „egyeztetett elvi bázist” ad a szervezet politikai adaptációjához és katonai transzformációjához, hozzásegíti a szövetséget az új biztonsági környezethez való alkalmazkodáshoz. (Letöltés: 2022. október 12.)

szereplők szintjén a fegyver proliferációja, a romló európai határhelyzet, valamint a migráció és annak lehetséges következményeként a szervezett bűnözés és az extrémizmus terjedése jelenti a fenyegetést.

A nem katonai fenyegetések közé sorolható a politikai és gazdasági nyomásgyakorlás, a demográfiai kihívások és migráció, az információs/dezinformációs és kiber-műveletek, valamint a természeti erőforrásokért (ivóvíz, élelmiszer, energia) való küzdelem kiéleződése. A nem-katonai kihívások hangsúlyosabbá válása fokozott rugalmasságot és alkalmazkodóképességet, valamint átfogó megközelítést kíván meg a nemzetek, az államok és a nemzeti haderők részéről. A biztonsági környezetünk alapján a védelmi jövőképünk legfontosabb irányelvei, az innováció, a modernizáció, az információ és technológia alapú hadviselési módszerek erősítése lehet. Az előre nem látható események vagy az új típusú biztonsági kihívások egyre nagyobb figyelmet kapnak.⁸⁹

6. Megatrendek, előrejelzések 2030-2050

A fenyegetések globális természete és összetettsége miatt a jövőben a szereplők szélesebb körét kell bevonni a transznacionális és transzregionális kihívások kezelésébe, az euro-atlanti térségen belül és kívül egyaránt. Mivel az instabilitás átnyúlik az államhatárokon, egyetlen nemzet vagy szervezet sem képes egyedül megbirkózni a jövő kihívásaival vagy válságaival.

Nemzeti szempontból közelítve, csak néhány fontosabb kihívást és kockázatot említve, a politikai és gazdasági nyomást, amely nem katonai fenyegetés, a demográfiai kihívásokat, a migrációt, az információs/dezinformációs és kiber-műveleteket, valamint a természeti erőforrásokat (ivóvíz, élelmiszer, energia, nyersanyagok) érintő kockázatok nagy nyomást gyakorolnak hazánk biztonsági stabilitására.

6.1 Népeség és társadalom (túlnépesedés, társadalmi értékrendek változása, urbanizáció)

Az elkövetkező évtizedekben feltehetően stratégiai cél lesz, hogy szükség esetén akár fegyveres erővel megóvjuk és birtokoljuk a földünkben található természeti kincseinket, édesvízkészleteinket, nyersanyagainkat, fosszilis energiahordozóinkat.

A klímaváltozás kapcsán kiemelten fontos lesz a mezőgazdasági területek védelme, a talaj termőképességének megőrzése, az élelmiszer- és vízbiztonság pedig komoly biztonsági kockázattá válik. (a felmelegedés következtében a jelenlegi gabonatermő övezetek nagymértékben károsodnak, a mai mediterrán övezetben termesztett gabonafélék a jelenlegi termőföldeken már nem termesztethetők, a termőterületek az szélsőséges aszályok miatt egyre északabbra tolódnak.)

A termőföld hiánya a gabonatermés drasztikus csökkenéséhez vezet, a felmelegedés és a túlnépesedés pedig az elszegényedés és az éhínség jelentős növekedéséhez vezet. Az

⁸⁹ Colonel István JUHÁSZ, National security and international environment at 2050, building future resilience - in what direction diplomacy is changing until 2050 and beyond, National Security Review 2022/1. p. 14-15. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2022_1_NSR.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

alternatív élelmiszerek tömeges fejlesztése, forgalmazása és felhasználása szükséges és sürgető kihívás a közeljövőben.

A globális felmelegedés hasonló káros hatással lesz a Föld lakosságára is, a déli kontinensekről észak felé új típusú, úgynevezett tömeges klímavándorlás várható. Az emberek többsége megvárosokat fog benépesíteni, és több energiát kell majd hűtésre, mint fűtésre fordítani. Az emberiség élettere csökkenni fog. A fosszilis tüzelőanyagok drasztikusan fogynak, egyes hírek szerint a földgáz még 52 évre elegendő lesz, a kőolaj esetében valamivel kedvezőbb a helyzet. A Föld lakossága a jelenlegi 7,8 milliárdról 9,7 milliárdra fog növekedni 2050-re.

A muszlim lakosság száma 2050-re meghaladja a Föld keresztény lakosságának számát, ami biztonsági kihívásokat jelenthet. Mindezek mellett várhatóan a jelenleg jól működő regionális és szövetségi rendszereken belül is felmerülhetnek olyan érdekkülönbségek, amelyek a korábbi, jól működő kapcsolatrendszert ellenséges környezetté változtathatják. Az érdekkülönbségek rendezése során feltételezhető, hogy az erősebb, nagyobb haderővel rendelkező és dominánsabb nemzetek érvényesítik akaratukat és rákényszerítik azt a gyengébb nemzetekre.

A nem katonai kihívásokra fektetett növekvő hangsúly fokozott rugalmasságot és alkalmazkodóképességet, valamint átfogó megközelítést igényel a nemzetek, államok és nemzeti védelmi erők részéről. Az innováció és a technológia rohamos fejlődése lehetőséget kínálhat a globális kihívások megoldására is. A gyorsan változó, összetett biztonsági környezet továbbra is a NATO alkalmazkodási erőfeszítéseinek gyorsítója lesz. Ezek az erőfeszítések a NATO katonai képességeinek átalakítására összpontosulnak annak biztosítására, hogy a Szövetség releváns, hiteles maradjon, és képes legyen ellátni alapvető feladatait, beleértve a kollektív védelem, az együttműködésen alapuló biztonság és a válságkezelés területén.

Más megközelítésben a már említett klímaváltozás (globális felmelegedés) és elszegényedés további veszélyforrást jelent Európa határain, amely a robbanásszerű afrikai és ázsiai demográfiai folyamatok, a túlnépesedés, az urbanizációs kihívások, a kiszámíthatatlan természeti jelenségek hatásai miatt alakul ki. Ennek eredményeként megnő az éghajlati migráció (klímavándorlás) veszélye, amely tovább destabilizálhatja az egyes, esetenként már eleve gyenge afrikai államok kormányzását és működését.

Ma a világ népességének 55%-a városi területeken él. Ez az arány 2050-re várhatóan 68%-ra fog növekedni. 2035-ben a tizenöt legnagyobb városi agglomeráció közül kilenc Ázsiában található majd. A feltételezések szerint 2030-ra a világnak 43 megvárosa lesz. Ma 33 megváros ad otthont a világ városi ivóvíz forrásainak közel 1/8-ának.⁹⁰

Mindezek a körülmények egyre nagyobb hatást gyakorolnak a nemzeti erők kapacitására és képességeire Európa határain, és hatással vannak a jövő várható hadműveleti kereteire is. A

⁹⁰ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, Megatrend 1. p. 15-20. <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Global-Topics/Trend-Compendium/> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

Közel-Keletről és Délről bevándorló munkanélküli fiatalok tömegei is egyre nagyobb nyomást gyakorolnak Európára, hozzájárulva a szervezett bűnözés és a szélsőséges, dzsihadista csoportok felemelkedéséhez, valamint hozzájárulnak a szélsőjobboldali és radikális nacionalista ideológiák erősödéséhez térségünkben. Éppen ezért a nyugat-balkáni, közel-keleti és afrikai polgári és katonai válságkezelő műveletek, békeműveletek továbbra is jelentős mértékben hozzájárulhatnak Európa, térségünk és hazánk biztonságához.

Bizonyítható, hogy számos új kihívás vár és rendkívül nagy teher nehezedik a védelmi szektor tényezőinek jövőjére. Az új kihívásoknak csak a készségek és képességek fejlesztésével és a nemzeti versenyképesség megőrzésével lehet megfelelni. A kutatási eredményekre fókuszálva azt a tendencia látható, amely az előttünk álló évtizedre mutatkozik, a klímaváltozással összefüggő kockázatok dominálnak majd, viszont a legsúlyosabb kockázatot a gazdasági és politikai válságok (adósválságok, gazdasági összeomlás veszélye, vagy geo-ökonómiai konfrontációk vedszélye) jelentik majd.

Az elemzések szerint az elkövetkező 10 évben a 10 legsúlyosabb kockázat az alábbiak szerint alakulhat: éghajlati fellépés kudarca (környezeti); szélsőséges időjárás (környezeti); biodiverzitás csökkenése (környezeti); társadalmi kohéziós erózió (politikai); megélhetési válságok (politikai, ill. gazdasági); fertőző betegségek, járványok (egészségügy és ellátás); emberi környezeti károk (környezet); természeti erőforrás-válságok (környezeti); adósválságok és geo-ökonómiai konfrontáció (politikai és gazdasági) kockázatok.⁹¹

A Világgazdasági Fórum 2022. évi kutatásának eredményei alapján nemzetünk, Magyarország is csatlakozott ehhez a „Nemzeti Kockázati Percepciók” című, „véleménykutatáshoz”. A felmérés szerint Magyarország bemutatta és megadta azt az öt rá jellemző leggyakoribb kockázatot, melyek sorban a következők voltak: „1. Az árak stabilizálásának elmulasztása (gazdasági) 2. Extrém időjárási események (környezeti) 3. Klíma cselekvési kudarca (környezeti) 4. Fertőző betegségek (egészségügy és ellátás) és 5. Államközi kapcsolatok megszakadása (gazdasági)” Kimutatható, hogy a kutatás HUN eredményei alapjaiban eltérőek a WEF 2022 jelentés⁹² eredményeitől.

6.2. Migráció (klíma változás, fegyveres összeütközések, és egyéb pull és push faktorok okán)

Kísérletek a nagyméretű populációk előrejelző modelljeinek kifejlesztésére és a mobilitás modellezésére a migrációs tanulmányok kezdete óta megtalálhatók. A szakemberek folyamatosan próbálkoznak megjósolni a migráció jövőbeni irányát és intenzitását. A migrációhoz hasonló mobilitást viszont olyan összetett negatív tényezők (gazdasági

⁹¹ World Economic Forum – The Forum engages the foremost political, business, cultural and other leaders of society to shape global, regional and industry agendas. It was established in 1971 as a not-for-profit foundation and is headquartered in Geneva, Switzerland. It is independent, impartial and not tied to any special interests. The Forum strives in all its efforts to demonstrate entrepreneurship in the global public interest while upholding the highest standards of governance. Moral and intellectual integrity is at the heart of everything it does. <https://www.weforum.org/about/world-economic-forum> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

⁹² WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf p. 101. (Letöltés: 2022. szept. 18.)

nehézségek, konfliktusok, emberi jogi jogsértések, stb.) együttese okozza, hogy azok megbízható előrejelzése egyszerűen lehetetlen (push-faktorok). Ugyanilyen nehéz megjósolni azokat a tényezőket és hatásukat, melyek egy országot célországáá tesznek (pull-faktorok). A legutóbbi kutatások ezért erősen vitatják a migráció determinisztikus jellegét.⁹³

Ezek különösen érvényesek a földközi-tengeri migráció tanulmányozására. Az elmúlt évtizedekben az Afrika és Dél-Európa közötti beáramlásra az volt jellemző, hogy gazdasági migránsok és a menekültek egyaránt érkeztek. A szubszaharai Afrikából, a Maghreb-országokból és a Közel-Keletről érkező menekültek teljesen más indokból keltek útra. Rendkívül nehéz a gazdasági migráció és a kényszerű kitelepítés között a hatóságnak különbséget tenni, hiszen az érintettek gyakran felnagyítják a nehézségeket és dilemmákat, amelyek a migrációt motiválják. A tengeri úton érkező migránsok motivációinak, származásának és jogi státuszának összetett sokfélesége, a geopolitikai és társadalmi-gazdasági összetettséggel vegyül. Mindez együttesen és teljes mértékben megcáfolja az Európába irányuló illegális migráció jövőjének pontos előrejelzésére tett kísérleteket.⁹⁴

A migránsok és menekültek integrációja az Európai Unió tagállamaiban továbbra is kihívást jelent mind a hatóságok, mind a helyi közösségek számára. Máig nem létezik egységes, holisztikus megközelítés a migránsok integrációjára, és eddig a tagállamok a migráció különböző aspektusaira összpontosító megközelítéseket alkalmaztak. A végrehajtás támogatása érdekében jól strukturált és hatékony integrációs politikák támogatását, az uniós közigazgatásnak figyelembe kell vennie a technológia és a hatékonyabb közigazgatási eljárások lehetőségét. Az integrációs intézkedések irányításának megkönnyítése, valamint az autonómia javítása mellett és a befogadást, és következésképpen a migránsok életét is megkönnyíthetik és az államigazgatást pedig felgyorsíthatják. A információs technológia fontos erőforrást jelent a bevándorlók foglalkoztatása és integrációja szempontjából. Az informatikát használhatják a bevándorlók álláskeresésre, képzésük elismerésére, a fogadó ország nyelvének és kultúrájának elsajátítása, a szociális kötődések kialakítására, új készségek fejlesztésére, valamint az elérhető oktatási, egészségügyi és egyéb szolgáltatásokkal, illetve a jogszabályokkal és a bevándorlási politikával kapcsolatos információkhoz való hozzáférésre. A tagállamoknak tehát maximálisan ki kell használni digitális innováció előnyeit. E tekintetben az uniós kormányoknak és közigazgatási szerveknek új erőfeszítéseket kell tenniük annak érdekében, hogy megértsék hogyan változtatja meg a digitalizáció a szociális szolgáltatások nyújtásának módját, illetve annak megszervezésének és nyújtásának módját. Arra kell összpontosítaniuk figyelmüket, hogy a polgárokat állítsák a cselekvés középpontjába, és gyakorlatias megoldásokat kell találniuk. A migránsközpontú megközelítés biztosítása kulcsfontosságú a digitális korszakban a szakpolitikai intézkedések fenntarthatóságának előmozdítása érdekében. Lehetővé kell tenni az uniós állampolgárok részére, hogy részt

⁹³ VILLA Matteo: *The Future of Migration to Europe* (IT: Ledizioni srl, 2020), 43, 47, 51, 66, <https://doi.org/10.14672/55261890>. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

⁹⁴ Uo., 101–102. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

vegyenek a tartalmak meghatározásában és stratégiák kialakításában.⁹⁵ Be kell vonni a köz- és magánszféra szereplőit hogy kihasználják az információs technológiában rejlő lehetőségeket a társadalmi integráció előmozdítására. Az uniós kormányoknak különösen azt kell biztosítaniuk, hogy a megoldások megtervezésekor figyelembe vegyék a kihívásokkal szembesülő emberek, azaz a migránsok és menekültek szükségleteit.

A COVID-19 pandémia újabb változást hozott a migrációkezelésben mindenhol a világon. A viszonylag csendes 2020-as év után tavaly a migránsok száma ismét növekedésnek indult, hiszen az járvány csillapodásával és a vakcinák hozzáférhetőségével újra megnyíltak az utazási lehetőségek. Különösen az alacsonyabb fizetésű és illegális munkakörökben dolgozó migránsokat jobban érintheti a COVID-19 terjedése, és kiszolgáltatottabbak lehetnek annak.⁹⁶

Már a 2015-től kezdődő migrációs időszak nyilvánvalóvá tette, hogy a migráció tényleges kiváltó okainak felszámolása pusztán illúzió. Magyarországnak tehát tartósan migrációkezelésre kell berendezkednie egy összkormányzati megközelítéssel, mely során a civil és katonai szolgálatoknak közösen kell kidolgozniuk. Be kell vezetni egy átfogó stratégiát is a migráció megfékezésére és a bevándorlás kezelésére. Migrációkezelésben csakis átfogó megoldással érhetőek el tartós sikerek az elkövetkező években, ahol vélelmezhetően a Magyar Honvédség vezényelt állományának és a civil hatóságoknak együttműködésén fog múlni a stratégia tartós sikeressége.

6.3 Egészségügy (világjárványok, népesség egészségügy, betegségek és gondozás)

Földünk lakossága mindenkor ki van téve a pandémiáknak és egyéb súlyos betegségeknek, amik a XXI. században és az elmúlt években is jelen voltak, mint a SARS, a ZIKA, a MERS, az Ebola⁹⁷ stb. A pandémiás veszélyekkel párhuzamosan egyre gyakrabban nézünk szembe az éghajlatváltozás káros hatásaival, és számos további egészségügyi kockázatokkal. Napjaink kutatásai szerint, most és 2050-ben az egészségügyi ellátáshoz és a finanszírozáshoz való globális hozzáférés továbbra is rendkívül egyenlőtlen lesz. Óriási differenciák lesznek nemzetek és nemzetek között, ami további feszültségeket generálhatnak globálisan.

A globális közösségnek fel kell készülnie a jövőbeli járványokra, a járványok megfékezésére. De jellemzően nem a világjárványok jelentik a legnagyobb veszélyt a globális egészségre napjainkban. 2050-ig számos, egyéb kihívás áll előttünk. Ilyen faktor például a levegőszennyezés, ami évente körülbelül 7 millió ember halálát okozza. Az éghajlatváltozás több szélsőséges időjárási jelenséget okozhat, ami súlyosbítja az egyes régiókra jellemző alultápláltságot és a fertőző betegségek terjedését. További, hasonló kockázat van az egészségügyi szakemberek szabályozatlan gyógyszer felírási gyakorlata és az antibiotikumok túlzott használata (az egyéb káros tényezők mellett) miatt, az antimikrobiális rezisztencia

⁹⁵ Uo., 145–147. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

⁹⁶ Migration Data Relevant for the COVID-19 Pandemic, Migration data portal, <https://www.migrationdataportal.org/themes/migration-data-relevant-covid-19-pandemic>. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

⁹⁷ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, Megatrend 2. p. 7. <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Global-Topics/Trend-Compendium/> (Letöltés: 2022. október 12.)

növekedésének, ami veszélyezteti a modern orvoslás eredményeit.⁹⁸ Mind az antibiotikumok célzottabb alkalmazása, mind új típusú antibiotikumok kifejlesztése kulcsfontosságú feladatot és kihívást jelent a jövőre nézve. Ma, a világ népességének egyharmada egyáltalán nem jut hozzá a minőségi és korszerű gyógyszerekhez, a vakcinákhoz és a diagnosztikai eszközökhöz. A gyógyszerekhez való hozzáférés javítása, ugyanakkor azok minőségének biztosítása kritikus fontosságú, de a nem megfelelő és a feketepiaci termékek elleni küzdelem fejlesztése is szükségszerű feladat. A betegségek és a kezelések területén, az egészségügyi diagnosztikai és orvostechonikai elvárások - beleértve a technológiai fejlődést is - napjainkban megsokszorozódnak. Nem minden kitűzött gyógyászati cél valósul meg, de a sejt- és génterápiák fejlesztése az egyik legsikeresebben fejlődő kutatás terület. A gondozás és ellátás területén, egyre inkább az életkorral összefüggő betegségek, (pl. a demencia kezelése) azok, amelyek a költségintenzív ellátás iránti igény erőteljes növekedésére utal. Tendencia, hogy egyre több hivatásos egészségügyi gondozóra, szakápolóra van szükség a növekvő számú időskorúak és komplex gondozási szükségleteik támogatásához. Valamint a növekvő számú ápolási igény infrastruktúrális biztosítottsága is növekvő, kritikus igényként mutatkozik.

Ma, egyes kutatóközpontok szerint, Spanyolország a legegészségesebb nemzet a világon, de az európai országok alapvetően nagyon jól teljesítenek és a világ országait tekintve az élen haladnak. 2019-ben Spanyolország mellett még további 5 európai nemzet volt a 10 legegészségesebb ország között: Olaszország (2.), Izland (3.), Svájc (5.), Svédország (6.) és Norvégia (9.). A legegészségesebb ázsiai ország Japán volt, három hellyel a 4. helyre ugrott a 2017-es felméréshez képest, kiszorítva Szingapúrt, amely a 8. helyre esett vissza.⁹⁹

A koronavírus-19 fertőzés egy újfajta megközelítést követel napjainkban. A járvány elleni küzdelem rugalmas és agilis reagálást¹⁰⁰, ellenintézkedéseket követeli meg. A biológiai esemény határozott és visszafordíthatatlan hatással lesz jövőnkre.¹⁰¹ A kutatási eredményekre összpontosítva, 2022 kezdetekor a COVID-19 és annak gazdasági és társadalmi következményei továbbra is kritikus kockázatot jelentenek a világra. A védőoltások elosztása¹⁰², valamint az azokhoz való hozzáférés közötti egyenlőtlenség, és az ebből eredő differenciált gazdasági fellendülés társadalmi töréseket és a geopolitikai feszültségeket

⁹⁸ Colonel István JUHÁSZ, Future Resilience – Changing global environment in 2050, Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022/24 1. p. 8.
[file:///C:/Users/juhasz.istvan/Downloads/VBSZKK_MT_2022_24_JUHASZ%20Istvan_Future%20of%20resilience%20-%20changing%20global%20environment%20in%202050%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/juhasz.istvan/Downloads/VBSZKK_MT_2022_24_JUHASZ%20Istvan_Future%20of%20resilience%20-%20changing%20global%20environment%20in%202050%20(6).pdf) (Letöltés: 2022. október 12.)

⁹⁹ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends, Megatrend 2. p. 19.
<https://www.rolandberger.com/en/Insights/Global-Topics/Trend-Compendium/> (Letöltés: 2022. október 12.)

¹⁰⁰ Dr. KÁDÁR Pál dandártábornok: A pandémia kezelése, mint a nemzeti ellenállóképesség tesztje. Honvédségi Szemle. 2. szám 3-13. 2021. pp. 3-12.
<https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/435> (Letöltés: 2022. október 12.)

¹⁰¹ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends, Megatrend 2. p. 6.
<https://www.rolandberger.com/en/Insights/Global-Topics/Trend-Compendium/> (Letöltés: 2022. szept. 18.)

¹⁰² COVID Vaccine Inequality - within the first year of distribution of vaccines against COVID-19, high-income countries (HICs) have achieved vaccination rates of 75-80%, whilst low-income countries (LICs) vaccinated <10%. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpubh.2022.821117/full> (Letöltés: 2022. szept. 18.)

okoznak. A világ legszegényebb 52 országban - ahol a világ lakosságának 20%-a él - a lakosság mindössze 6%-a részesült mindezidáig védőoltásban.¹⁰³

A COVID-19 fertőzés globális egészségügyi válság volt, ennek ellenére évről évre egyre több, úgynevezett, „helyileg korlátozott járványesemény” történik. A koronavírus járvány a világ szinte minden országára és régiójára kiterjedt, ezáltal globális egészség tudatosságot generált. A világjárvány olyan járvány, amely világszerte vagy nagyon széles területen jelentkezik, átlépi a nemzetközi határokat, és általában nagyszámú embertömegeket érint. A koronavírus-válság azt az üzenetet erősíti, hogy ma már nem az a kérdés, hogy „kitör-e” újabb járvány, hanem hogy „mikor” lesz az.

Amikor egy járvány lecsap, nagy valószínűséggel gyorsan elterjed, és potenciálisan milliók életét fenyegeti. A nemzeteknek és a kormányoknak fel kell készülniük a további járványokra.¹⁰⁴

Amikor az emberek a világ leghalálosabb betegségeire gondolnak, valószínűleg a gyors lefolyású, gyógyíthatatlan betegségekre utalnak, amelyek időről időre a címlapokra kerülnek. Azonban, az ilyen típusú betegségek közül sok nem tartozik a világméretű halálozások 10 leggyakoribb oka közé. Becslések szerint 2019-ben világszerte 55,4 millió ember halt meg, és ezeknek a halálozásoknak 74%-a nem a fertőző betegségek, vagy a lassan fejlődő krónikus betegségek miatt következett be. Talán még meglepőbb, hogy a leghalálosabb betegségek közül több, részben megelőzhető. A meg nem előzhető okok közé tartozik a személy lakóhelye, a megelőző ellátáshoz való hozzáférés és az egészségügyi ellátás minősége, amelyek mindegyike befolyásolja a kockázatot.¹⁰⁵ De lássuk, melyik a 10 leghalálosabb betegség ma a világon:

1) Koszorúér-betegség - A hirtelen szívmegállás, a világ leghalálosabb betegsége, 2015 -ben 8,8 millió haláleset volt - a halálozások 15,5%-át okozta világszerte, 2000-től 2015-ig, 15 év alatt 6 millióról 8,8 millióra nőtt az esetszám.

2) Stroke - Sztrók akkor fordul elő, ha az agyban egy artéria elzáródik vagy szivárog. Emiatt az oxigénhiányos agysejtek percekben belül elkezdnek pusztulni. 2015 -ben 6,2 millió haláleset volt, ami a halálozások 11,1%-át teszi ki világszinten, 2000-től 2015-ig, 15 év alatt 5,7 millióról 6,2 millióra növekedett az esetszám.

¹⁰³ Colonel István JUHÁSZ, Future Resilience – Changing global environment in 2050, Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022/24 1. p. 9.
[file:///C:/Users/juhasz.istvan/Downloads/VBSZKK MT_2022_24 JUHASZ%20Istvan Future%20of%20resilience%20-%20changing%20global%20environment%20in%202050%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/juhasz.istvan/Downloads/VBSZKK_MT_2022_24_JUHASZ%20Istvan_Future%20of%20resilience%20-%20changing%20global%20environment%20in%202050%20(6).pdf) (Letöltés: 2022. október 12.)

¹⁰⁴ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends, Megatrend 2. p. 6.
<https://www.rolandberger.com/en/Insights/Global-Topics/Trend-Compendium/> (Letöltés: 2022. október 12.)

¹⁰⁵ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends, Megatrend 2. p. 21.
<https://www.rolandberger.com/en/Insights/Global-Topics/Trend-Compendium/> (Letöltés: 2022. október 12.)

3) Alsó légúti fertőzések - Az alsó légúti fertőzések a légutak és a tüdő fertőzései. 2015 -ben 3,2 millió haláleset volt, ami a halálozások 5,7%-a világszerte, 2000-től 2015-ig, 15 év alatt 3,4 millióról 3,2 millióra csökkent az esetszám.

4) Krónikus obstruktív tüdőbetegség - A krónikus obstruktív tüdőbetegség (COPD) egy hosszú távú, progresszív tüdőbetegség, amely megnehezíti a légzést. A krónikus bronchitis és az emphysema a COPD típusai. 2015 -ben 3,1 millió haláleset volt, ami 2000 és 2015 között 5,6% -os halálozást jelentett világszerte.

5) Légcső-, hörgő- és tüdőrák - A légúti rákos megbetegedések közé tartozik a légcső-, gége-, hörgő- és tüdőrák. 2015 -ben 1,7 millió haláleset volt, ami a halálozások 3%-át tette ki világszerte, 2000-től 2015-ig, 15 év alatt 1,2 millióról 1,7 millióra növekedett az esetszám.

6) Diabetes mellitus - A cukorbetegség olyan betegségek csoportja, amelyek befolyásolják az inzulin termelését vagy felhasználását. 1,6 millió haláleset volt 2015-ben, mai a halálozások 2,8%-át jelentette világszerte, 2000-től 2015-ig 1 millióról 1,6 millióra növekedett az esetszám.

7) Alzheimer-kór és más demenciák - Az Alzheimer-kór egy progresszív betegség, amely tönkreteszi a memóriát, megzavarja a döntéshozatalt, és megszakítja a normál kognitív funkciókat. Ide tartozik a gondolkodás, az érvelés és más mindennapi viselkedés. 1,5 millió haláleset volt 2015-ben, ami a halálozások 2,7%-a világszerte, 2000-től 2015-ig, 1,2 millióról 1,5 millióra nőtt az esetszám.

8) Hasmenéses betegségek miatti kiszáradás - Ha a hasmenés néhány napnál tovább tart, a szervezet túl sok vizet és sót veszít. Ez kiszáradást okozhat, ami súlyos esetekben végzetes lehet. 2015-ben 1,4 millió haláleset volt, ami a halálozások 2,5%-át jelentette világszerte, 2000-től 2015-ig 2,2 millióról 1,4 millióra csökkent az esetszám.

9) Tuberkulózis - A tuberkulózis a *Microbacterium tuberculosis* nevű baktérium által okozott tüdőbetegség. Kezelhető, a levegőben terjedő baktérium, bár egyes törzsek ellenállnak a hagyományos kezeléseknél. 2015 -ben 1,3 millió haláleset volt, ami 2,4%-a világszerte, 2000-től 2015-ig 2,3 millióról 1,3 millióra csökkent az esetszám.

10) Cirrhosis - A cirrhosis krónikus vagy hosszú távú hegesedés és májkárosodás eredménye. A károsodást vesebetegség okozhatja, vagy olyan állapotok okozhatják, mint a hepatitis, alkoholos májbetegség vagy nem alkoholos zsírmájbetegség. 2015-ben 1,2 millió haláleset volt, ami a halálozások 2,1%-a világszerte, 2000-től 2015-ig 905 ezerről 1,2 millióra nőtt az esetszám.¹⁰⁶

6.4 Technológia és Innováció (Technológia, AI - Mesterséges Intelligencia, ember - gép kapcsolata)

¹⁰⁶ The Top 10 Deadliest Diseases <https://www.healthline.com/health/top-10-deadliest-diseases> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

A Világgaazdasági Fórum¹⁰⁷ globális kockázati jelentésében, amely az éves globális kockázatok észlelésének felmérésén alapul, a következő 10 legnagyobb globális kockázat a következő 10 évben: szélsőséges időjárás, éghajlati fellépés kudarca, emberi környezeti károk, fertőző betegségek, biodiverzitás veszteség, digitális energiakonzentráció, digitális egyenlőtlenség, államközi kapcsolatok megszakadása, kiberbiztonsági kudarc és megélhetési válságok.

A technológia értéke - Míg a technológia és az innováció elősegíti a jólétet, az ilyen képességek hiánya komoly akadályt jelent a fejlődő országok számára, hogy egy szintre lépjenek a fejlett nemzetekkel. Míg az utóbbiak magas szintű beruházási kötelezettségvállalásokat tettek a jövőben, pl. a kvantumszámítási technológiákban, a mesterséges intelligencia (Artificial Intelligence - AI) fejlesztésben és a kiberbiztonságban, az ilyen szintek egyszerűen nem elérhetők az előbbiek számára.¹⁰⁸

Emberek és gépek - A mesterséges intelligencia szakértői az AI-technológiák képességeinek szinte korlátlan fejlődését jósolják, az ilyen erőteljes fejlesztéseket az emberi értékek és a cselekvés iránti aggodalom vegyes lelkesedésével kell szembenézni, és napjainkban számos jogi és etikai aspektusa van. A technológia és az innováció ösztönzi a jólétet. Az ilyen képességek hiánya komoly akadályt jelent a fejlődő országok számára, hogy egy szintre lépjenek a fejlett országokkal. A mesterséges intelligencia (AI) képességeinek fejlődése várhatóan szinte korlátlan lesz, az intelligens gépek egyre ambiciózusabb feladatokat látnának el. 2026-ban a mesterséges intelligencia pl. esszét lesz képes megírni egy középiskolai történelemórára, amely kiváló osztályzatokat kapna, és megfelelné a plágiumdetektoroknak is. 2034-ben a mesterséges intelligencia legyőzné a világ legjobb Go -játékosokat (egy táblajáték, ahol a mesterséges intelligencia ugyanolyan képzésben részesülne, mint az ember), a gép csak annyit edz, amennyit a legjobb Go-játékosok szoktak. 2049-ben a mesterséges intelligencia - ír egy New York Times bestsellert, ami olyan jó regény vagy novella lesz, hogy az felkerüljön a New York Times bestsellerlistájára. A mesterséges intelligencia szakértői arra számítanak, hogy az iparban, kb. 2060 -ban a gépek minden feladatot jobban és olcsóbban el tudnak majd végezni, mint azt tenné az emberi munkaerő. A számítások szerint 2140 körül minden foglalkozás teljesen automatizálható lesz.¹⁰⁹ A számítógépek felismerik majd a saját meghibásodásukat, annak okait és meg is javítják önmagukat, emberi beavatkozás nélkül.

¹⁰⁷ World Economic Forum - The Forum engages the foremost political, business, cultural and other leaders of society to shape global, regional and industry agendas. It was established in 1971 as a not-for-profit foundation and is headquartered in Geneva, Switzerland. <https://www.weforum.org/about/world-economic-forum> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

¹⁰⁸ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, p.45-51. <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Population-and-Society.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

¹⁰⁹ Colonel István JUHÁSZ, National security and international environment at 2050, building future resilience - in what direction diplomacy is changing until 2050 and beyond, National Security Review 2022/1. p. 12. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2022_1_NSR.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

A 6G technológia¹¹⁰ piaca várhatóan óriási előrelépéseket és haladást tesz lehetővé a képalkotás, a valós idejű helyzet és jelenlét-technológia, illetve a hely felismerési rendszerek területén. A mesterséges intelligenciával együttműködve a 6G számítási infrastruktúra képes lesz azonosítani a számítástechnika beavatkozásának legmegfelelőbb helyét, beleértve az adatok tárolását, feldolgozását és megosztását támogató döntéseket is. A 6G segítségével gyorsabban fejlesztenek új kommunikációs technológiákat, amelyek hosszú távon támogatják az innovációt. A 6G jövőbeli bevezetése hamarosan megvalósul, a kereskedelmi forgalomba hozatala már hamarosan elérhető lesz az adatigényes alkalmazások támogatása érdekében.

A kutatások szerint, korábban a kommunikációs technológiák kereskedelmi forgalomba hozatala elhúzódott. A 3G szabvány kutatása 1990-ben kezdődött, viszont annak a kereskedelmi szakasza csak a 2020-as évek közepén ér véget. A határmenti kommunikációs technológiák fontosak, mivel tartós tulajdonságaik támogatják az alapvető innovációt. Az 5G-n keresztüli megbízható és alacsony késleltetésű kommunikáció képességének köszönhetően az automatizált iparágakban tendenciák vannak az önálló hálózatok létrehozására. A 6G alatt ez a tendencia tovább folytatódik a speciális célú hálózatokban és kisebb alhálózatokban, pl. drónrajok hálózataiban. A nagyobb adatsebességű technológia több innováció előtt nyitja meg az utat. Az azonnali térfogatérzékelés (3D objektumok azonnali szkennelése és virtualizálása) a 6G adatátviteli képességeit igényli. Ugyanígy, a teljesen autonóm járművek vagy az intelligens összekapcsolt infrastruktúra adatéhes területek, ahol a 6G elengedhetetlen. A 6G technológiából leginkább előnyt kiválasztott használati esetek a következők: távoli egészségügyi ellátás, intelligens környezetek, ipari automatizálás, precíziós mezőgazdaság, azonnali térfogatérzékelés, a levegőnél könnyebb drónok, úrkapcsolat, teljesen autonóm járművek és intelligens infókommunikációs kritikus infrastruktúrák.¹¹¹

7. Összefoglalás

Fő célunk, hogy saját nemzeti, valamint szövetségeseink és partnereink képességét javítsuk a kockázatok megelőzésére, felkészülésére, reagálására és az azokból való kilábalásra, felismerve világunk szorosan összekapcsolódó természetét. Ezen kívül prioritásként kell kezelni az éghajlatváltozás és a biodiverzitás csökkenésének mérséklésére irányuló erőfeszítéseket. Ezek mindegyike hosszú távú kihívás és ellenőrzés nélkül fenyegetik az emberiség jövőjét. A prioritás és kulcsfontosságú cél a fenntartható reziliencia kiépítése és fejlesztése mind nemzeti, mind regionális szinten.

Az olyan nemzetek és szervezetek, mint a NATO és az EU, felhasználva a jelenlegi információkat és a meglévő szakértelmet, tudástárakat aktívan támogatják az összehangolt

¹¹⁰ 6G (sixth-generation wireless) is the successor to 5G cellular technology. 6G networks will be able to use higher frequencies than 5G networks and provide substantially higher capacity and much lower latency. One of the goals of the 6G internet is to support one microsecond latency communications. This is 1,000 times faster - or 1/1000th the latency - than one millisecond throughput.

<https://www.techtarget.com/searchnetworking/definition/6G> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

¹¹¹ Roland-Berger Trend Compendium 2050 Six megatrends, Megatrend 5. p. 34.

<https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Technology-Innovation.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)

reziliencia stratégiák kidolgozását a lehetséges kockázatok kezelését. Szervezeti szinten ajánlásokat fogalmaznak meg a nem szokványos kihívások kezelésére, ajánlásokat adnak a rendelkezésre álló képességek és erőforrások felhasználására. Továbbá, a hagyományos katonai képességek fejlesztése szempontjából a reziliencia olyan speciális terület, ahol a nemzet és a szövetség biztonságának garantálása érdekében tervszerű és összehangolt előkészületekre, akciótervekre és együttműködési tervekre van szükség. A reziliencia megvalósításához jelentős erőforrásokra van szükség ahhoz, hogy mind az emberi, mind az anyagi fejlesztésre összpontosítsanak. Ez egy olyan ökoszisztéma kialakítását kívánja, amely a partnerek széles hálózatából áll, beleértve a nemzeteket, nemzetközi szervezeteket, civil szervezeteket, a magánszektor és a tudományos szereplőket egyaránt. Ezeknek a partnereknek olyan rendszert kell biztosítaniuk, amely képes az információ cserére, korai figyelmeztetésre és képes a lehető legtöbb eredményt kihozni a meglévő erőforrásokból, szakértelemből.

Oroszország jelenti továbbra is a legnagyobb fenyegetést a NATO számára, ezért kiemelt prioritás az elrettentő és védelmi képességek, a NATO katonai struktúráinak modernizálása.¹¹²

A kutatás eredményei alapján a szegénység további veszélyforrást jelentene Európa határán. Az afrikai demográfiai folyamatokkal szorosan összefüggő fenyegetés, a túlnépesedés, az urbanizációs kihívások, a kiszámíthatatlan természeti jelenségek, a növekvő „klimatikus migráció” egyes afrikai államokban továbbra is gyengíteni fogja a kormányzást. Ezek a körülmények hatással lesznek a nemzeti védelmi és biztonsági erők fejlesztésére Európa határain, és alakítják, formálják a jövőbeni hadműveleti képességeinket.

Az elmúlt évek stratégiai sokkjai mellett szem előtt kell tartanunk, hogy a technológiai fejlesztések várhatóan tovább növelik a kibertér és a világűr jelentette kihívásokat is. Ezen kívül a kettős felhasználású technológiák elterjedése, valamint a feltörekvő és zavaró technológiák elterjedése által támasztott kihívások fokozott kihívást jelenthetnek a jövőben. Várhatóan a Magyarország biztonságpolitikai kereteit meghatározó szervezetek, így a NATO és az EU is határozottabban tudnak velük foglalkozni a jövőben. A hibrid fenyegetésekkel szembeni nemzetbiztonság garantálása érdekében a katonai szektornak nagy hangsúlyt kell fektetni a nemzeti ellenálló képességre, valamint a polgári és rendvédelmi szervekkel való szoros együttműködésre.”¹¹³

Magyarország geostratégiai helyzete egyedülálló, mivel kereszteződésben fekszik. Ez a kereszteződés egyedülálló abból a szempontból, hogy a „keleti” és a „déli” határok is biztonsági kihívásokkal néznek szembe. Magyarország stratégiai célja a nemzeti ellenálló -

¹¹² „Big Bear - Russia” https://www.russianrail.com/news/bears_and_russia (Letöltés: 2022. szeptember 23.)

¹¹³ Pál BAK, Gergely NÉMETH, Diána SZŐKE, Foundations of hungarian defence policy, Hungarian Defence Review Special Issue 2020, vol. 148, nr. 2, p.17. „The three most pressing mediumterm defence policy related challenges Hungary is facing are the persistent pressures of illegal mass migration, the challenges of transnational terrorism, along with the activity of rising and great powers and the subsequent potential for peer conflicts. These challenges share several characteristics which make them especially demanding in the form of unanticipated strategic shocks”.
<https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/issue/view/85> (Letöltés: 2022. szeptember 23.)

elrettentési, védelmi, válságkezelési, együttműködési és koordinációs képességek fejlesztése 2030-ig. A globális biztonsági kockázat és a fenyegetettség szintje egyre magasabb, ami továbbra is befolyásolja nemzetünk jövőjét.

Gyermekeink jövőjének védelme, nemzeti értékeink és nemzeti függetlenségünk, ezen belül minden magyar szabadságának védelme továbbra is létfontosságú és kulcsfontosságú követelmény marad a kormányzás nemzeti hatékonyságának biztosításához minden szinten. A stratégiai célkitűzésenk elérése érdekében elengedhetetlen egy kifinomult „Átfogó Nemzeti Reziliencia Terv” kimunkálása, amely teljes mértékben szinkronizálható lesz a regionális, az EU, és a NATO szövetségeseink hasonló terveivel is.¹¹⁴

¹¹⁴ Colonel István JUHÁSZ, National security and international environment at 2050, building future resilience - in what direction diplomacy is changing until 2050 and beyond, National Security Review 2022/1. p. 13-15. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2022_1_NSR.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 23.)

Irodalomjegyzék

1. „5 Global Crisis the World Can't Ignore in 2022”. Elérés 2022. október 23.
<https://www.wvi.org/fragile-context/5-crises-the-world-cant-ignore-in-2022>.
2. „10 Conflicts to Watch in 2022”, 2021. december 29. <https://www.crisisgroup.org/global/10-conflicts-watch-2022>.
3. „10 Conflicts to Worry About in 2022: Yemen | Mid-Year Update”. ACLED (blog). Elérés 2022. október 28. <https://acleddata.com/10-conflicts-to-worry-about-in-2022/yemen/mid-year-update/>.
4. FARKAS Ádám: A honvédelem jogának elméleti, történeti és kortárs kérdései. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2018. http://www.hadjog.hu/wp-content/uploads/2018/09/Farkas_%C3%81d%C3%A1m_szerk_A_honvedelem_joganak_kerdesei.pdf. (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
5. FARKAS Ádám: A védelem és biztonság-szavatolás szabályozásának alapkérdései Magyarországon. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2022.
6. FARKAS Ádám és KÁDÁR Pál (szerk): Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2016. <http://www.hadjog.hu/wp-content/uploads/2017/12/Mo-katonai-kozjogi-web.pdf>. (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
7. AUREL Sari: „Hybrid CoE Research Report 3: Hybrid Threats and the Law: Building Legal Resilience”. Lawfare. Hybrid Threats and the Law. Helsinki: Hybrid CoE - The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, <https://www.hybridcoe.fi/publications/hybrid-coe-research-report-3-hybrid-threats-and-the-law-building-legal-resilience/>. (Letöltés ideje: 2022. szeptember 30.)
8. AUREL Sari: „Legal Aspects of Hybrid Warfare”. Lawfare (blog), 2015. október 2. <https://www.lawfareblog.com/legal-aspects-hybrid-warfare>.
9. „Egy katolikus beszámolója Szudánból: A katonai puccsal egy időre biztosan eltemették a békét”. Magyar Kurír, 2021. október 27. <https://www.magyarkurir.hu/hirek/egy-katolikus-beszamolaja-szudanbol-katonai-puccsal-egy-idore-biztosan-eltettek-beket>. (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
10. „Elfogadott szövegek - Az afganisztáni helyzet, különös tekintettel a nők jogainak helyzetére - Európai Parlament weboldala, 2022. május 7. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0128_HU.html. (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
11. „Ethiopia's Civil War Is Raging. How Can It Get on Track toward Peace?” United States Institute of Peace, 2022. <https://www.usip.org/publications/2022/10/ethiopias-civil-war-raging-how-can-it-get-track-toward-peace>. (Letöltés ideje: 2022. október 14.)
12. GEN. BIKRAM, Singh. „The Changing Character Of War In The 21st Century - Indian Aerospace and Defence Bulletin - News for aerospace and defence in India”, 2022. május 3. <https://www.iadb.in/2022/05/03/the-changing-character-of-war-in-the-21st-century/>, (Letöltés ideje: 2022. október 14.)
13. Global Britain, <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

14. Global Change, International Geosphere-Biosphere Programme,
<http://www.igbp.net/news/features/features/2050avisionforourplanet.5.1b8ae20512db692f2a680003425.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
15. István JUHÁSZ: Szakmai Szemle, kihívások, kockázatok, fenyegetések - a katonai képességek transzformációja a jövő műveleti környezetében, XIX. évfolyam 2. szám p.35. 2021. Budapest,
https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2021_2_szam.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
16. István JUHÁSZ: National security and international environment at 2050, building future resilience - in what direction diplomacy is changing until 2050 and beyond, National Security Review 2022/1. p. 15. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2022_1_NSR.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
17. KÁDÁR Pál (PhD) dandártábornok: A pandémia kezelése, mint a nemzeti ellenállóképesség tesztje. Honvédségi Szemle. 2. szám 3-13. 2021. pp. 3-12.
<https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/435> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)
18. KÁDÁR Pál: „A short overview of the reform of Hungarian defence and security regulations”. Hadtudomány 32, 1 (2022. június 19.): 61–73.
<https://doi.org/10.17047/HADTUD.2022.32.1.61>.
19. KELEMEN Roland: Cyber Attacks and Cyber Intelligence in the System of Cyber Warfare. In Doktoranduszok Fóruma : Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa, Miskolci Egyetem., 117–122. Miskolc, 2017.
20. KELEMEN Roland: Források a kivételes hatalom szabályozásának magyarországi genezisééről. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2017.
21. KŐSZEGVÁRI Tibor: A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években. Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások, Budapest, 1993–1996.
22. KŐSZEGVÁRI Tibor: A válságkezelés aktuális problémái. In: Akadémiai Közlemények, 1994/1.
23. NÉMETH Gergely (PhD) HM VPHÁT: „A stratégiai sokk olyan előre nem látható, gyors, váratlan esemény, amely alapvető változást idéz elő az államok biztonságában.” 2020. 07. 14.
[https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/eu-vedelempolitikai-igazgatok-
videokonferenciaja.html](https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/eu-vedelempolitikai-igazgatok-videokonferenciaja.html) (Letöltés ideje: 2022. október 12.)
24. PETRUSKA Ferenc: A jogi hadviselés eszköztára. Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 17, 1 (2022): 1–16.
25. PETRUSKA Ferenc: A lawfare tipológiája. Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022, 16 (2022): 1–16.
26. PETRUSKA Ferenc: Lawfare a védelmi szférában. Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022, 18 (2022): 1–16.
27. RESPERGER István: A válságkezelés és a hibrid hadviselés. Budapest: Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt, 2018. <https://nbi.uni-nke.hu/document/nbi-uni-nke->

[hu/Resperger%20Istv%C3%A1n_A%20v%C3%A1ls%C3%A1gkezel%C3%A9s%20%C3%A9s%20a%20hibrid%20hadvisel%C3%A9s.pdf](http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2019/04/spitzer-jen%20Istv%C3%A1n_A%20v%C3%A1ls%C3%A1gkezel%C3%A9s%20%C3%A9s%20a%20hibrid%20hadvisel%C3%A9s.pdf).

28. SPITZER Jenő. ÖNVÉDELEM VERSUS TERRORIZMUS - Az erőszak tilalma és az önvédelem joga a nemzetközi jogban, különös tekintettel az Iszlám Állam elleni nemzetközi fellépés lehetőségeire. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018.
http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2019/04/spitzer-jen%C5%91_BJM_III_FINAL.pdf.
29. POZDERKA Zoltán: Az információs műveletek helye és szerepe a művelettervezésben DOI 10.17047/HADTUD.2016.26.K.131, p. 134.
http://real.mtak.hu/50161/1/ht2016_kulonszam_133_143_u.pdf (Letöltés ideje: 2022. október 12.)
30. RESPERGER István: A fegyveres erő megváltozott feladatai katonai jellegű válságok kezelése során. Hadtudományi Szemle, Budapest. 2016. IX. évfolyam 3. szám
31. RESPERGER István: A válságkezelés és hibrid hadviselés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest. 2016. p.9.
32. RESPERGER István: A válságkezelés új megközelítése. Hadtudományi Szemle. Budapest. 2016. p.36.
33. RESPERGER István: Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése In: Hadtudomány, 2016. Elektronikus lapszám p. 38.
http://epa.oszk.hu/02400/02463/00032/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_03_03_0-056.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 12.)
34. RESPERGER István: „Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, Budapest. 2013. XII. évfolyam 3. szám
35. RESPERGER István: A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2016. KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001
36. SZENES Zoltán: Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus. Budapest.
<https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/3.%20Szenes%20k%C3%B6nyv,%20k%C3%B6nyvr%C3%A9szlet.pdf> (Letöltés ideje: 2021. január 12.)
37. The New Silk Road, <https://www.chinahighlights.com/silkroad/new-silk-road.htm> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
38. The World in 2050, <https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/the-world-in-2050.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
39. The World Economic Forum, <https://www.weforum.org/about/world-economic-forum> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
40. The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050
<https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)The New Silk Road, <https://www.chinahighlights.com/silkroad/new-silk-road.htm> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)

41. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Population-and-Society.html> (Letöltés: 2022. szeptember 18.)
42. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Health-Care.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
43. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Environment-Resources.html> (Letöltés: 2022. szeptember 18.)
44. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Economics-Business.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
45. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Technology-Innovation.html> (Letöltés: 2022. szeptember 18.)
46. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Politics-Governance.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
47. VILLA Matteo: The Future of Migration to Europe. IT: Ledizioni srl, 2020. <https://doi.org/10.14672/55261890>. (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
48. Visions Interrogate the future, <https://imperialtechforesight.com/visions/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.) The World Economic Forum, <https://www.weforum.org/about/world-economic-forum> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
49. World Health Organization, <https://www.who.int/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
50. World Health Organization, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 25.)